

FUNDACIÓ
Fundació
JAUME
Jaume
BOFILL
Bofill

Debats

CAN BORDOI
AULA PROVENÇA

**Pressupostos participatius:
per on comencem?**

DEBATS | 8

Autors: Ismael Blanco i Irene Lop

Edició: Fundació Jaume Bofill
Provença, 324. 08037 Barcelona
Tel. 93 458 87 00
Fax 93 458 87 08
fbofill@fbofill.org
www.fbofill.org

Novembre 2004

Disseny gràfic: Amador Garrell

Impressió: Alta Fulla · Taller
Dipòsit Legal: B. 47.189-2004

Índex

Presentació	5
I. Pressupostos participatius: de camí cap a Europa	8
Què són els pressupostos participatius	
i com s'organitzen?	10
Els pressupostos participatius de Rubí	14
Els pressupostos participatius de Còrdova	18
II. Disseny de pressupostos participatius:	
critèris i alternatives	23
Quins objectius volem assolir amb els pressupostos	
participatius?	23
On som?	26
El disseny organitzatiu del procés	28
El marc general dels pressupostos participatius	29
La mobilització ciutadana: qui volem que hi participi?;	
com podem aconseguir que ho faci?	39
L'organització de la informació, els debats	
i les votacions	45
I per acabar... Quins resultats esperem dels pressupostos	
participatius?	56
III. Per saber-ne més...	59
Bibliografia	59
Recursos a Internet	60
Annex 1. Llista de col·laboradors en l'elaboració	
d'aquest document	61

Presentació

Quan pensem en pressupostos participatius, a tots ens ve al cap l'experiència de la ciutat brasilera de Porto Alegre, capital de l'estat de Rio Grande do Sul. La seva experiència ha esdevingut un referent internacional de la democràcia participativa local, en part com a conseqüència del seu caràcter innovador i dels bons resultats que ha obtingut, en part perquè ha sabut vendre's bé portes enfora. Sigui com sigui, aquesta experiència no és, com s'explicarà al llarg d'aquest document, ni l'única ni tan sols la primera experiència de pressupostos participatius que existeix al Brasil. Belo Horizonte, Recife, Santo André, São Paulo... i moltes altres ciutats de gran pes en aquest país tenen experiències similars a les de Porto Alegre. Cal remarcar que fins i tot en altres ciutats llatinoamericanes existeixen experiències que s'hi assemblen: a Montevideo, a l'Uruguai, o a Villa El Salvador, al Perú, per posar només alguns exemples coneguts.

Són traslladables aquestes experiències al context local català? És evident que el context brasiler no és el mateix que el nostre: les condicions polítiques, socioeconòmiques i culturals del Brasil són molt diferents de les catalanes. És important tenir-ho en compte per no caure ingènuament en la idea que el que s'hagi fet allà és aplicable mimèticament aquí. Tot i així, l'essència que mou els pressupostos participatius brasilers i llatinoamericans segurament sí que és aplicable a Catalunya, amb les adaptacions que faci falta fer.

Diversos governs locals catalans, constituïts a partir de les darreres eleccions municipals del juny del 2003, han manifestat la seva intenció de posar en marxa processos de pressupost participatiu en les seves ciutats. Aquest document vol ser una eina de reflexió sobre com es poden aplicar pressupostos participatius en els municipis catalans i, en aquest sentit,

intenta ajudar tots aquells governs locals que tinguin en marxa o que vulguin iniciar processos d'aquestes característiques.

Abans d'encetar la reflexió sobre com dur a terme els pressupostos participatius en el nostre context, però, cal que quedin clares algunes idees.

- Primer de tot, que no hi ha receptes tancades ni fórmules màgiques. Per tant, advertim al lector d'aquest document que aquí difícilment hi trobarà "la solució".

- Com veurem, la característica principal de les experiències que coneixem de pressupostos participatius, sigui al Brasil o a on sigui, és la seva diversitat: pel que fa al context polític i social en què es desenvolupen, a la centralitat política que han adquirit, als temes que s'hi tracten, a les metodologies emprades, als resultats obtinguts...

- La fórmula organitzativa que finalment s'adopti s'ha d'adaptar als objectius que es pretenen, als recursos que s'hi vulguin dedicar i a les condicions del context: l'àmbit territorial en què es vulguin aplicar, les característiques del teixit social del territori, els antecedents participatius locals, la situació política del context...

- El més important a l'hora de fer el disseny dels pressupostos participatius és fer-se les preguntes pertinents, identificar els criteris més importants per planificar i avaluar el procés i reconèixer les diferents alternatives metodològiques que tenim a l'abast, o fins i tot tenir capacitat de crear-ne de noves.

- També és important conèixer altres experiències i veure què en podem aprendre tot i reconèixer, però, que gairebé mai no és convenient copiar fórmules. En aquest sentit, hi ha algunes xarxes de ciutats que permeten intercanviar experiències relatives a la participació i oferir-se recolzament mutu. Entre totes elles podem destacar una xarxa URBAL, impulsada per la Comissió Europea i formada per ciutats europees i llatinoamericanes amb experiències de pressupostos participatius. També hi ha molts llibres, documents i recursos a Internet que ens poden ajudar a entendre algunes d'aquestes experiències, els motius pels quals es van impulsar, la fórmula organitzativa que van adoptar, els problemes amb què s'han trobat i com els han intentat resoldre, els resultats obtinguts i

les causes que els expliquen. Podeu trobar algunes referències al final de la publicació.

Per elaborar aquest document s'ha comptat amb la col·laboració de diverses persones expertes en participació ciutadana, algunes de les quals han intervingut directament en experiències de pressupostos participatius. A través d'entrevistes i d'una jornada de reflexió celebrada a la torre de Can Bordoï el 26 de gener de 2004, aquestes persones han ajudat a plantejar i debatre interrogants al voltant d'aquest tipus de procés i a apuntar els reptes principals que planteja la implementació dels pressupostos participatius a Catalunya. Aprofitem també aquestes primeres pàgines per agrair-los la seva col·laboració.

I. Pressupostos participatius: de camí cap a Europa

Ens trobem en un moment de reflexió sobre les mancances del nostre model democràtic que ens aboca a pensar en la necessitat d'impulsar noves fórmules de democràcia participativa. En aquest marc, les experiències brasileres de pressupostos participatius s'estan convertint en un referent bàsic per a aquells que pensem que no només és desitjable sinó que és factible generar fórmules de participació que permetin una implicació activa de la ciutadania en els afers públics, més enllà de l'elecció dels representants polítics cada quatre anys i al costat de la necessària acció reivindicativa i autònoma dels moviments socials.

Durant els anys vuitanta, en ple procés de transició cap a la democràcia i aprofitant l'escassa autonomia de què gaudien els municipis brasilers sota el règim militar, alguns governs locals com els de Diadema (a l'estat de São Paulo) o Vila Velha (Espírito Santo) van impulsar les primeres experiències de participació popular directa en l'elaboració dels pressupostos municipals. L'impuls principal als pressupostos participatius (*orçamento participativo*), però, es va produir ja en el marc del nou règim democràtic a partir de les eleccions municipals del 1988. Va ser amb els nous governs del Frente Popular, coalicions locals de partits d'esquerra liderades pel Partido dos Trabalhadores (PT). Entre les experiències més significatives impulsades en la legislatura del 1988, cal assenyalar les d'Ipatinga (Minas Gerais), Icapuí (Ceará), Janduí (Rio Grande do Norte) i, sobretot, l'experiència de Porto Alegre (Rio Grande do Sul), que s'ha convertit en el màxim referent dels pressupostos participatius en l'àmbit brasiler i internacional. L'èxit de l'experiència de Porto Alegre va animar altres governs locals brasilers a impulsar processos similars de participació popular. El 1993, el nou govern *frentista* a Belo Horizonte (Minas Gerais) impulsava una experiència similar a la de Porto Alegre, que va aconseguir convertir-se

ben aviat en un altre dels grans referents de pressupostos participatius. Altres ciutats de gran importància al Brasil governades pel PT, entre les quals podem destacar la megàpolis de São Paulo, s'han aventurat recentment pel mateix camí. En l'actualitat, s'estima que més de cent municipis al Brasil tenen en marxa processos de pressupostos participatius i aquest model de participació s'ha aplicat també en alguns estats governats pel PT (Rio Grande do Sul, Mato Grosso do Sul, Rio de Janeiro i Acre).

Les experiències brasileres de pressupostos participatius s'han convertit en un referent internacional per a les pràctiques locals de democràcia participativa. La declaració final de l'Assemblea Mundial de Ciutats i Autoritats Locals (Istanbul, Hàbitat II, 1996), per exemple, recomanava l'aplicació de pressupostos participatius en el govern local i qualificava aquest tipus de processos com una de les millors pràctiques de gestió urbana del món. La realització del Fòrum Social Mundial a la ciutat de Porto Alegre, emblema dels pressupostos participatius, és també un clar reflex que la democràcia participativa s'ha convertit en un dels eixos bàsics del programa de transformació política que defensen els moviments socials alternatius. Així, el creixent reconeixement del valor transformador de les experiències brasileres de pressupostos participatius ha portat algunes ciutats europees a impulsar processos de participació ciutadana en l'elaboració dels pressupostos municipals.

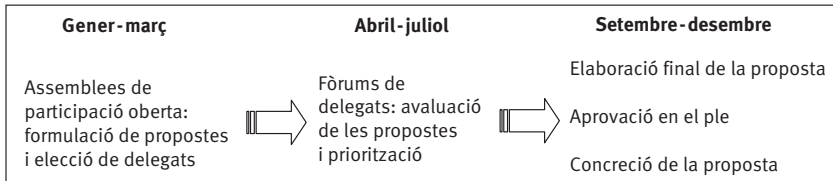
Efectivament, en els darrers anys, els pressupostos participatius han travessat l'Atlàntic i s'han començat a implementar en alguns municipis europeus. L'Estat espanyol acull un nombre significatiu d'experiències d'aquest tipus, totes molt recents: a Catalunya, l'experiència més coneguda és la de Rubí, tot i que el nou govern de majoria socialista ha decidit no donar-li continuïtat; Sabadell va dur a terme, l'any 2000, una experiència que té molt poca relació amb el model brasiler però que es va voler presentar com un procés de "pressupost participatiu d'inversions"; Albacete té una experiència interessant de participació de les entitats en l'elaboració dels pressupostos municipals; a Andalusia, Izquierda Unida i alguns grups independents han impulsat experiències similars: Còrdova, Puente Genil i Cabezas de San Juan.

Què són els pressupostos participatius i com s'organitzen?

Quan parlem de *pressupostos participatius* ens referim, en termes generals, a mecanismes que permeten la participació directa de la ciutadania en l'elaboració dels pressupostos públics. No es tracta de qüestionar la responsabilitat ni dels governs ni dels legisladors en el procés pressupostari, sinó de permetre la participació de la ciutadania en la definició de les seves prioritats i en la discussió de com distribuir els recursos econòmics existents.

En la majoria d'experiències que coneixem, els pressupostos participatius són un procés de participació que es repeteix any rere any. S'inicia els mesos de febrer o març amb la celebració d'un seguit d'assemblees on tothom qui vulgui, sigui a títol individual o a títol associatiu, hi pot participar. En aquestes assemblees s'acostuma a fer dues coses: d'una banda, es plantegen les prioritats de la població, i de l'altra, s'escull d'entre els participants de les assemblees uns delegats que seran els qui representaran les assemblees en les fases posteriors. A les etapes següents, els delegats de les assemblees, habitualment junt amb tècnics i representants polítics i socials del municipi, faran una avaluació tècnica i financera de totes les propostes formulades i acabaran prioritzant-les d'acord amb els recursos existents. La proposta final es porta al ple municipal com una part del conjunt dels pressupostos. Posteriorment, pot ser necessari concretar alguns aspectes de la proposta o, en tot cas, serà necessari fer el seguiment de l'aplicació, per la qual cosa s'acostuma a constituir algun òrgan mixt (social-polític) de seguiment.

Fig. 1. Esquema bàsic dels pressupostos participatius

La característica principal de les experiències de pressupostos participatius que coneixem, però, és la seva diversitat, una diversitat que fa referència a molts aspectes. Per destacar-ne alguns d'importants:

- **L'àmbit territorial** en què s'apliquen: la majoria d'experiències que coneixem s'apliquen en l'àmbit municipal. No obstant això, existeixen experiències de pressupostos participatius d'àmbit supramunicipal: en alguns estats del Brasil, per mencionar l'exemple més conegut.

- **Els temes** que s'hi tracten: sí, en els pressupostos participatius es discuteix de pressupostos però, potser amb l'única excepció de Porto Alegre, cap experiència de les que coneixem no tracta la totalitat dels pressupostos. La majoria de casos se centren en el capítol d'inversions. A vegades es fixen unes limitacions temàtiques pel que fa al tipus de propostes d'inversió que es discutiran, a vegades no. En alguns casos s'obre el debat a altres capítols de la despesa, normalment el referent a *béns corrents i serveis*. Però els ingressos i alguns capítols de la despesa, com el referent a la despesa en personal, acostumen a ser exclosos del procés participatiu. En alguns casos, la participació se centra en els barris o els districtes i per tant, sigui quin sigui el capítol del pressupost sotmès a discussió, es tracta de formular propostes de despesa per a territoris específics. En altres casos, s'organitzen espais de participació pel conjunt de la ciutat, segons els temes que tracten o els sectors de població a què afecten: joventut, dona, medi ambient, transport, etc.

- La **complexitat organitzativa** del procés: els pressupostos participatius de ciutats com Belo Horizonte o Porto Alegre, per exemple, comprenen molts espais diferents de participació: assemblees veïnals de barri o de carrer, assemblees de districte, assemblees de tota la ciutat organitzades a partir de temes específics (joventut, dona, medi ambient, transport...), assemblees generals de ciutat, fòrums de delegats, comissions de treball, organismes de composició mixta (amb tècnics, representants de les associacions, responsables polítics de l'Ajuntament...) amb funcions diverses. En general, els pressupostos participatius es caracteritzen per la seva complexitat, però el grau de complexitat varia segons els casos en funció de moltes coses: el tipus i la diversitat d'espais de participació, el nombre de reunions o d'assemblees que s'organitzen al llarg del procés, el tipus de relacions que s'estableix entre els diferents organismes i espais participatius...

- **Els tipus de persones i de col·lectius** que hi participen: en algunes experiències, com la d'Albacete, es restringeix la participació als

representants de les entitats. En la majoria dels casos, però, s'obre la participació a tothom qui ho vulgui (la participació, en aquest sentit, és universal). No obstant això, en alguns casos, com a Rubí, els representants de les entitats gaudeixen de certs privilegis representatius (tenen més veu o més vots) en certs moments del procés. Al llarg del procés, el pes relatiu de les persones que participen a títol individual o bé com a representants d'entitats, per tant, també varia segons els casos i segons les fases d'un mateix procés. El mateix succeeix amb el pes que hi tenen els representants polítics i tècnics de l'Administració local: en alguns casos la seva funció es restringeix a donar suport tècnic a la discussió (en el cas dels tècnics) o bé a ratificar o no els resultats del procés un cop aquest ha finalitzat (en el cas dels polítics). En altres casos, els tècnics i els polítics poden participar en algunes (o en totes) les fases del procés, mitjançant l'aportació de les seves opinions i fins i tot amb la participació en les votacions.

I si la diversitat dels pressupostos participatius, pel que fa al model organitzatiu d'aplicació, és molt gran, la diversitat pel que fa a les condicions polítiques en què es desenvolupen aquests processos i als seus resultats és encara molt més gran. Una variable rellevant que cal tenir en compte, per exemple, és l'encaix que tenen aquests processos dins de l'estructura de govern. Hi ha casos en què els pressupostos participatius són impulsats per regidories molt específiques dins del govern (per exemple, la Regidoria de Participació Ciutadana). En canvi, una de les claus de l'èxit d'experiències com les de Porto Alegre, per exemple, és el fet que hagin estat liderades i controlades en tot moment per àrees centrals del govern (Alcaldia i Urbanisme). Una altra situació que es repeteix sovint és la de Còrdova en la legislatura del 1999 al 2003: en el marc d'un govern de coalició, hi ha un partit molt compromès amb el procés participatiu (en aquest cas, Izquierda Unida) i totes les regidories controlades per aquest partit s'aboquen al procés, mentre que la resta (que en el cas de Còrdova pertanyien al PSOE) se'n desenten. La posició dels partits de l'oposició, en la majoria de casos, es mou entre el temor que aquests processos reforcin la posició del partit de govern i la consciència que és necessari ser present en el procés per tal de tenir-hi capacitat d'influència.

El volum i el perfil dels participants també varia molt segons els casos. Un dels indicadors bàsics de l'èxit d'experiències com les de Porto Alegre i Belo Horizonte és el grau de participació assolit: en ambdós casos, la participació ha oscil·lat en els anys noranta i els primers anys del segle XXI entre 15.000 i 20.000 participants, en una població d'un milió i mig i de dos milions d'habitants, respectivament, i la tendència ha estat clarament augmentar any rere any; a Rubí, la participació en la primera edició es va situar en 300 persones, d'una població de 65.000 habitants, i va ser molt desigual segons el districte (en algunes assemblees hi van participar més de cent persones i en algunes altres la participació no va arribar a les deu). El perfil dels participants també és molt variable segons els casos i segons el tipus d'assemblees: al Brasil, la gran majoria dels participants pertanyen als sectors populars, habitants de les *favelas*, els barris més pobres, tot i que en les assemblees temàtiques (educativa, cultural, etc.) hi ha una participació significativa de classes mitjanes i d'entitats no veïnals (ONG, moviments socials...); en les experiències espanyoles, fins ara, la majoria dels participants pertanyen a entitats veïnals.

RESUMINT...

El gran element característic dels pressupostos participatius, per tant, és la seva diversitat pel que fa a la forma en què s'apliquen, a les condicions polítiques en què es desenvolupen i als resultats que assoleixen.

Per tal d'il·lustrar aquesta diversitat i de posar algun exemple pràctic de com s'han dut a terme els pressupostos participatius en alguns municipis catalans i espanyols, dedicarem les properes planes a explicar dos casos que han adquirit una gran importància a l'Estat espanyol: el cas de Rubí i el cas de Còrdova.¹

1. Podeu consultar la bibliografia recomanada al final d'aquesta publicació per aprofundir en el coneixement d'aquestes i altres experiències.

Els pressupostos participatius de Rubí

Rubí és una ciutat de 60.000 habitants que forma part de l'àrea metropolitana de Barcelona, de forta tradició industrial, la configuració sociourbanística de la qual està íntimament lligada als forts moviments immigratoris dels anys seixanta, en plena expansió industrial de la regió metropolitana de Barcelona. Des de les primeres eleccions municipals, el 1979, va governar a la ciutat Iniciativa per Catalunya, primer sota les sigles del PSUC (Partit Socialista Unificat de Catalunya) i després com a Iniciativa per Catalunya (IC). Fins l'any 1995, IC va gaudir d'una còmoda majoria absoluta, que va perdre amb la sortida del carismàtic alcalde Miquel Llugany. Després de governar els darrers anys amb Esquerra Republicana de Catalunya (ERC) i Convergència i Unió (CiU), IC va experimentar en les darreres eleccions una forta davallada electoral que ha portat el Partit dels Socialistes de Catalunya (PSC) a ser la primera força política municipal. Aquest partit, que no té la majoria absoluta, ha refet el pacte amb les mateixes forces polítiques amb qui havia governat IC: ERC i CiU.

Durant els últims anys de govern d'IC, l'Ajuntament de Rubí va impulsar diversos processos de participació ciutadana (jurats ciutadans, planificació estratègica, consell d'infants...), i es va convertir, amb més o menys raó, en un referent a Catalunya en el terreny de la innovació democràtica. També va voler ser una ciutat pionera en l'àmbit dels pressupostos participatius. L'alcaldesa de Rubí en el període 1999-2003, Núria Buenaventura, manifestava, poc després de prendre possessió del càrrec, la intenció de desenvolupar un procés de pressupostos participatius que prendria com a referent les experiències brasileres. L'Ajuntament va buscar el recolzament de la Universitat Autònoma de Barcelona per fer el disseny del procés. Un equip d'investigadors vinculats a un curs de postgrau de la Facultat de Ciències Polítiques i Sociologia, encapçalat pel director tècnic de participació ciutadana de l'Ajuntament de Rubí, gestionà un procés de consulta ciutadana per al disseny del procés que va durar més d'un any. Durant aquest temps es van fer diverses entrevistes, grups de discussió i algunes assemblees per discutir el disseny organitzatiu dels pressupostos participatius amb el màxim consens possible.

Es va acordar un model participatiu basat en assemblees territorials de participació oberta en una primera fase i consells representatius en una segona i tercera etapa, es va pactar una divisió de la ciutat en sis regions i es definiren les etapes del procés. El pressupost participatiu pròpiament dit va començar el 2002, per a la discussió dels pressupostos del 2003. D'acord amb el model pactat, i entenent que s'havia de seguir una lògica gradual, el pressupost participatiu de Rubí se ceneix a l'àmbit de les inversions, sense cap tipus de limitació temàtica, i amb l'eix territorial com a element d'estructuració del procés.

El procés s'inicia amb la celebració d'una Assemblea Territorial per cada regió, convocada per l'Ajuntament i presidida per un representant polític de l'Ajuntament. En aquestes assemblees, d'una hora i mitja de durada aproximadament, es duen a terme diverses tasques:

- En primer lloc, l'Ajuntament dóna algunes informacions generals sobre l'estructura del pressupost municipal i la metodologia del procés participatiu.
- En segon lloc, els assistents formulen les propostes d'inversió que vulguin i aquestes propostes es van introduint en una pantalla visible per tots els assistents; després, es realitza una votació de les propostes formulades i se selecciona un màxim de cinc propostes (cada persona emet un vot i a cada entitat li'n corresponen tres).
- Per últim, s'escullen els delegats territorials, tants com propostes seleccionades, que representaran les assemblees en els respectius consells temàtics i en el Consell de Ciutat. A més, s'escull un delegat que formarà part de l'Oficina Tècnica del Pressupost Participatiu (OTPP).

Finalitzada la ronda d'assemblees territorials, es constitueixen els consells temàtics, que en principi són quatre: sociocultural; sociosanitari; territorial-ambiental; i de desenvolupament econòmic. Les propostes seleccionades en la primera fase s'agrupen temàticament i se sotmeten a discussió en aquests consells, que estan formats per diferents col·lectius: delegats de les assemblees territorials –tants com propostes s'hagin de considerar en el consell–; un màxim de deu representants d'entitats; tècnics municipals vinculats al tema; regidors, i dos representants del

Secretariat de l'OTPP. La finalitat d'aquests consells és estudiar de forma intensiva cadascuna de les propostes, i generar per cadascuna un Informe de viabilitat que es realitza sobre la base de nou criteris: viabilitat tècnica, jurídica, econòmica, vies de finançament, nivell de cobertura social, impacte ambiental, contribució a l'equilibri territorial, grau d'implicació de la resta de nivells de govern i possibilitats de temporització en fases. Els consells poden funcionar en plenari o bé organitzar-se per grups de treball. Finalment, cada consell temàtic escull tres delegats per incorporar-se al Consell de Ciutat: un ciutadà, un tècnic municipal i un regidor.

L'última fase del procés participatiu la formen el Consell de Ciutat, constituït pels trenta delegats territorials –els cinc escollits en cada assemblea territorial–, la resta dels delegats temàtics, un representant per cada força política que hagi concorregut a les últimes eleccions municipals i un representant per entitat d'àmbit de ciutat o federació municipal d'entitats.

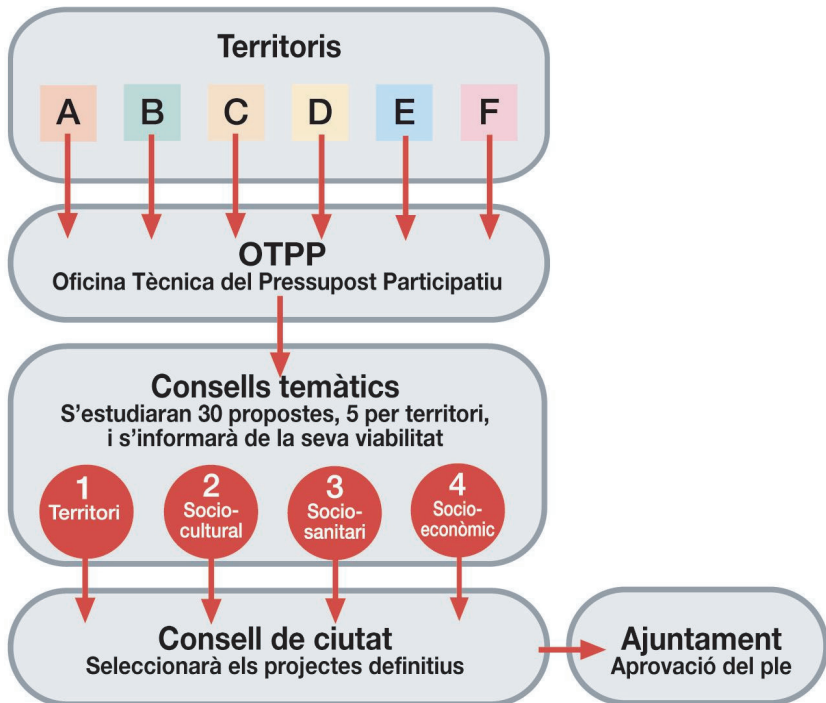
El Consell de Ciutat rep totes les propostes analitzades en els consells temàtics amb els resums dels informes de viabilitat respectius. Cada participant ha d'avaluar el grau de satisfacció de cada una de les propostes, segons catorze criteris d'avaluació: necessitat bàsica, col·lectius amb necessitats especials, impacte socioambiental, innovació, volum de persones afectades, perspectiva de ciutat, solidaritat, superació de barreres arquitectòniques, integració de territoris, mobilitat, urgència, finançament compartit, participació i elements educatius. Les valoracions finals s'agreguen; les valoracions dels delegats territorials i dels delegats temàtics representen un 40% per cada grup i un 20% (10 i 10) les dels representants polítics i socials. Un cop configurada la llista de prioritats, les inversions es distribueixen entre les anuals i les plurianuals. La seva quantificació definitiva i el sostre d'inversió determinaran finalment la llista d'actuacions que els pressupostos municipals poden assumir. Finalment, el Consell de Ciutat escull una Comissió de Treball que elabora els balanços de resultats i metodològics per ser presentats i debatuts en les assemblees territorials de l'any següent.

Per últim, cal destacar l'existència de l'OTPP, formada per un delegat de cada assemblea territorial, dos regidors, un tècnic municipal i un secretariat permanent, la funció de la qual és impulsar i donar suport al desenvolupament de tot el procés.

El pressupost participatiu de Rubí ha generat adhesions i crítiques a la ciutat, com no podia ser d'altra manera. Entre els “entusiastes” hi trobem persones que remarquen el caràcter pioner d'aquesta experiència; la voluntat de debatre entre la ciutadania un tema clau en la gestió municipal: els pressupostos; el fet que fins i tot les regles del joc s'hagin discutit prèviament en un procés participatiu; el caràcter obert de les assemblees territorials; la voluntat de discutir tots els aspectes tècnics, jurídics, financers... dins del mateix procés participatiu; el compromís de l'equip de govern d'executar les propostes que siguin aprovades, entre altres arguments. Entre els més escèptics, han sorgit tot un seguit de crítiques i interrogants: les previsions sobre la capacitat d'inversió de l'Ajuntament, diuen alguns, no han estat realistes; el pes dels representants tècnics i polítics de l'Ajuntament en tot el procés participatiu ha estat exces-

Fig. 2. Esquema del procés de Rubí

sivament alt; la participació en alguns moments ha estat baixa i força esbiaixada; el tema que es discutia en el pressupost participatiu té una importància menor si es compara amb altres temes que estan en joc en aquests moments en el municipi, com el planejament urbanístic; algunes associacions de veïns, a més, no han acceptat el pes que s'ha donat en el procés als ciutadans a títol individual, entre altres crítiques.

Els pressupostos participatius de Còrdova²

Els pressupostos participatius de Còrdova s'inicien el gener del 2001. Aquesta ciutat, com succeeix a Rubí, ha estat governada des del 1979 per partits d'esquerra, amb l'única excepció de la legislatura que va del 1995 al 1999. Es tracta d'una ciutat amb una certa tradició participativa: és una de les primeres ciutats espanyoles que aprova un reglament de participació ciutadana en els anys vuitanta i presenta un teixit associatiu relativament dens i amb una gran capacitat de mobilització social, especialment el moviment veïnal. Existeix també una llarga tradició de cooperació i de bona entesa entre l'Ajuntament i les associacions de veïns, que s'expressa organitzativament en l'estructura participativa del Consell del Moviment Ciutadà (CMC), que forma part de l'organigrama municipal i està format pels presidents de cadascun dels catorze consells de districte en què es divideix la ciutat. Aquests consells de districte, alhora, agrupen el conjunt d'associacions de veïns de cada territori, a més d'un representant de la Federació d'Associacions de Veïns. A més d'aquests consells de districte, la ciutat de Còrdova s'ha dotat, des dels anys vuitanta, d'un seguit de consells sectorials i d'una densa xarxa de centres cívics.

Els pressupostos participatius, concretament, sorgeixen en el marc d'un govern de coalició (1999-2003) format per Izquierda Unida (IU) i el Partido Socialista Obrero Español (PSOE), on IU compta amb nou representants, a més de l'alcaldia, ocupada per Rosa Aguilar, i el PSOE amb sis

2. La informació que aquí es presenta sobre el pressupost participatiu de Còrdova s'ha extret del llibre *Democracia y presupuestos participativos*, coordinat per Ernesto Ganuza i Carlos Álvarez, que trobareu referenciat en la bibliografia recomanada al final d'aquesta publicació.

representants, que ocupen importants càrrecs de govern, com ara la Regidoria d'Urbanisme. A principis de l'any 2000, la Federació d'Associacions de Veïns d'aquesta ciutat organitza unes jornades de reflexió sobre els pressupostos participatius a la qual assisteixen alguns regidors de l'equip de govern, representants de l'Ajuntament de Porto Alegre i alguns experts en la temàtica. Aquest és el tret de sortida dels pressupostos participatius en aquesta ciutat. Un any després, el govern municipal posa en marxa un procés de pressupostos participatius en què la ciutadania pot formular propostes d'inversió en l'àmbit de les infraestructures. Alguns aspectes metodològics d'aquesta experiència han anat evolucionant al llarg dels últims anys, però el procés descansa en un seguit de principis bàsics:

- En primer lloc, es vol preservar el principi de la participació universal de la ciutadania a través d'assemblees de participació oberta a tothom, en una primera fase del procés, on regeix la lògica d'*una persona un vot*. Per tant, a diferència de Rubí, els representants de les entitats no tenen cap privilegi representatiu en el marc d'aquestes assemblees.

- En segon lloc, l'Ajuntament estableix un seguit de limitacions temàtiques a la participació. Inicialment, el procés participatiu se cenyeix a la discussió d'inversions en infraestructures per territoris concrets. Tot i que en la segona edició dels pressupostos participatius s'introdueix la lògica sectorial, i s'amplia el procés participatiu a decisions de despesa en els àmbits de les relacions ciutadanes, la cooperació i la solidaritat, l'educació i la infància, el procés participatiu es continua organitzant per territoris (barris i districtes) de la ciutat.

- Finalment, el disseny organitzatiu del procés s'elabora a partir d'una proposta de l'equip de govern, tot i que se sotmet a la consideració dels ciutadans i es preveu la seva modificació any rere any d'acord amb les propostes que formulin els participants en aquest sentit. És el que anomenen l'autoreglament: cada any els participants discuteixen i reelaboren el disseny organitzatiu del procés en funció dels problemes detectats i dels reptes que s'identifiquin.

El pressupost participatiu de Còrdova, tal com succeeix a Rubí, és un procés participatiu de caràcter anual, que evoluciona d'acord amb el cicle pressupostari.

A primers d'any s'organitzen catorze assemblees de districte, una per cada districte de la ciutat. Hi pot participar tothom qui ho vulgui i que visqui en aquell districte i s'hi duen a terme diverses activitats: explicar a la ciutadania com es va organitzar el pressupost participatiu en l'edició anterior; informar la ciutadania de quines propostes es van aprovar en aquella edició i quin és l'estat de la seva implementació; i finalment, escollir entre els assistents els anomenats agents del pressupost participatiu (APP) (quatre per cada assemblea).

Quan finalitzen les assemblees, s'inicien unes jornades de capacitació dirigides als APP. En aquestes jornades, se'ls ofereix informació sobre el pressupost municipal i sobre les diferents àrees del govern afectades pel pressupost participatiu. D'altra banda, en el marc d'aquestes jornades els APP discuteixen, revisen i proposen canvis en l'autoreglament del pressupost participatiu. Durant el primer any, en el marc d'aquestes jornades es va establir el primer autoreglament, a partir de la discussió d'una proposta organitzativa provinent de l'Ajuntament. Un cop finalitzada la redacció de l'autoreglament, es passa a una segona fase de participació.

L'Ajuntament, conjuntament amb el Consell del Moviment Ciutadà, convoca una Mesa de Districte per cada territori, en la qual poden participar totes les associacions d'un districte que ho vulguin. A més dels representants de les entitats, hi participen els APP i reben el recolzament d'un tècnic de l'Àrea de Relacions Ciutadanes de l'Ajuntament. Les meses de districte tenen com a funció la coordinació del desenvolupament de les assemblees de barri (quantes se'n faran, en quines dates, en quins horaris i en quin lloc).

Des que en la segona edició del pressupost participatiu es va introduir l'eix temàtic, paral·lelament a les meses de districte, es convoquen les meses temàtiques, una per cada àrea temàtica específica que es tracta en el procés participatiu.

En el marc de les assemblees de barri, que altre cop són de participació oberta i universal però aquesta vegada organitzades per barris i no per districtes, la ciutadania estableix les prioritats, amb un ordre de

preferència, en relació amb les diferents àrees municipals afectades pel pressupost participatiu. Els assistents formulen propostes de despesa, es discuteixen col·lectivament i es prioritzen a través de votacions que segueixen la lògica d'*una persona un vot*.

Un cop es tanquen les assemblees de barri, es tornen a convocar les meses de districte (no les temàtiques). S'explica quines propostes s'han formulat en les assemblees de barri i com s'han prioritzat. Aquesta vegada, les meses de districte avaluen cada proposta d'acord amb un seguit de criteris prefixats en el marc de l'autoreglament, de manera que la prioritziació de les propostes de despesa en el districte és el resultat ponderat de la prioritziació de les propostes que ha fet cada assemblea de barri i de l'aplicació d'aquests criteris.

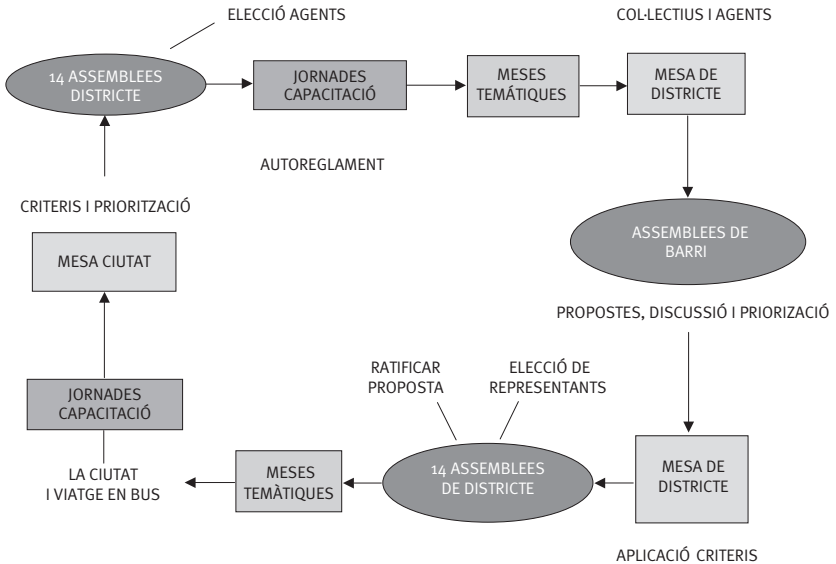
Se celebren un altre cop assemblees de districte perquè la ciutadania pugui discutir i ratificar la prioritziació de les propostes que ha fet la seva mesa de districte. Pot canviar l'ordre de prioritziació si en el marc de l'assemblea s'acorda que l'aplicació de criteris que ha fet la mesa es podria haver fet d'una altra manera. A més, en el marc d'aquestes assemblees, els ciutadans escullen uns representants (dos per cada districte i dos suplents), que seran els qui, conjuntament amb la resta de representants dels altres districtes, faran una proposta final de despesa per tota la ciutat.

Des que s'ha introduït l'eix temàtic en el pressupost participatiu, posteriorment a les assemblees de districte es convoquen una altra vegada les meses temàtiques, per organitzar i processar les propostes segons les àrees temàtiques a les quals fan referència.

Es tornen a celebrar unes jornades de formació per als representants dels districtes, amb continguts similars a aquells que en la primera fase del procés anaven dirigits als APP, tot i que aquesta vegada l'autoreglament només s'explica i no pot ser modificat. Des del segon any dels pressupostos participatius, l'Ajuntament posa a disposició dels representants dels districtes un autobús amb l'objectiu de visitar les propostes de l'àrea d'infraestructures de cada districte. A més, l'Ajuntament elabora un seguit d'informes tècnics per cada proposta de districte, per tal d'aclarir quines d'aquestes propostes formen part efectivament de les competències de l'Ajuntament, a més de proporcionar informació tècnica que faciliti la presa de decisions dels representants.

L'últim graó del procés participatiu és l'Assemblea de Ciutat. En el marc d'aquesta assemblea, d'un dia de durada, els representants decideixen, d'acord amb els mecanismes estipulats per l'autoreglament i la informació obtinguda en les jornades de capacitat prèvies, el conjunt de propostes d'inversió i de serveis, en ordre jeràrquic, per tota la ciutat. El conjunt de propostes, finalment, es lliura a l'equip de govern.

Fig. 3. Esquema del procés de Còrdova

II. Disseny de pressupostos participatius: criteris i alternatives

L'anàlisi que hem fet dels pressupostos participatius de Rubí i de Còrdova ens hauria de conduir a una conclusió bàsica: no existeix una única manera d'entendre i d'aplicar els pressupostos participatius, sinó que cada municipi, en funció de criteris diversos, pot optar per crear una fórmula que s'adapti als objectius específics que es pretén assolir, les característiques polítiques del municipi, el seu teixit social, la seva grandària, etc. Per tant, hi ha tres qüestions que ens haurem de plantejar abans d'iniciar un pressupost participatiu, que són:

- Quins objectius volem assolir amb els pressupostos participatius?
- En quin context els haurem de fer funcionar?
- En funció de tot això, quin disseny organitzatiu del procés farem?

Quins objectius volem assolir amb els pressupostos participatius?

Abans d'iniciar un procés de pressupostos participatius, cal fer una reflexió política en profunditat sobre el perquè de la participació ciutadana i, més concretament, què esperem dels pressupostos participatius. Per aquest motiu, pot ser interessant elaborar un pla de participació ciutadana municipal a partir del qual resolguem aquesta qüestió, identifiquem el conjunt de mecanismes o estructures participatives de què es dota la ciutat, com es relacionen entre si i quin espai ocupen, en el marc d'aquest conjunt d'espais participatius, els pressupostos participatius.

Els objectius específics dels pressupostos participatius poden ser diversos:

- Potser volem augmentar el nostre coneixement sobre les demandes de la ciutadania, les necessitats que tenen els ciutadans, les seves prioritats, sense que necessàriament aquestes prioritats i demandes es tradueixin automàticament en decisions que ha d'executar el consistori.

Si aquest és l'objectiu que es pretén, llavors podem entendre els pressupostos participatius com un procés de diagnòstic: les enquestes, les audiències públiques, les entrevistes, els grups de discussió, i altres metodologies que permetin que la gent expressi individualment o col·lectivament quins problemes tenen i quines són les seves prioritats, poden ser suficients.

Creiem que és important que els pressupostos participatius permetin que la gent faci aquest tipus d'exercici de diagnòstic i de reflexió estratègica i les experiències que coneixem no ho han facilitat suficientment. Però si ens quedéssim només aquí, probablement la gent no se sentiria gaire motivada per participar. La gent tendeix a participar en la mesura que entén que l'esforç que implica participar es traduirà en decisions concretes.

ALGUNES PROPOSTES...

En molts municipis catalans, s'han posat en marxa mecanismes de planificació participativa com els plans estratègics, els projectes educatius de ciutat, els plans integrals de joventut, les agendes locals 21, els plans comunitaris de barri, etc. Per què no connectar els pressupostos participatius a aquestes experiències? Per exemple, realitzar uns pressupostos participatius de joves connectats al Pla Integral de Joventut del municipi. O bé realitzar uns pressupostos participatius ambientals lligats a l'Agenda Local 21. O bé fer uns pressupostos participatius en el marc d'un barri on hi ha en marxa un Pla Comunitari o un Pla Integral. D'aquesta manera, el pressupost participatiu es pot emmarcar en un procés previ de reflexió sobre quines necessitats té el municipi i quines prioritats

i, alhora, el pla participatiu en qüestió es pot veure reforçat en la mesura que, a través del pressupost participatiu, es concreten les propostes formulades en el pla.

- Potser ens volem centrar en la presa de decisions concretes.

Tal com explicarem més endavant, llavors haurem de decidir quina part del pressupost volem sotmetre a la participació. En tot cas, haurem de trobar metodologies de participació que facilitin que la gent formuli propostes concretes, haurem d'avaluar-ne la viabilitat tècnica, financera, jurídica... i prioritzar-les de tal manera que aquelles que gaudeixin de més recolzament entre els participants puguin ser executades pels ajuntaments.

- Potser, a més de tot això, volem que els ciutadans puguin fer el seguiment de l'execució de les decisions que s'han pres.

Llavors haurem de trobar metodologies que permetin als ciutadans controlar si les decisions s'executen o no, en quins terminis de temps, en quines condicions... Per exemple, si en el procés participatiu s'ha decidit crear un equipament cultural al centre de la ciutat: quan s'executa, quines característiques arquitectòniques ha de tenir, quines funcions ha de permetre desenvolupar...

RESUMINT...

Idealment, qualsevol procés de pressupost participatiu hauria de permetre assolir tots aquests objectius: fer possible la reflexió sobre les necessitats, identificar demandes i prioritzar-les en el temps (diagnòstic i plantejament estratègic); prendre decisions concretes, executables d'acord amb la viabilitat i el volum de recursos disponibles de l'Ajuntament, i fixar-ne els terminis d'execució; fer el seguiment de l'execució i permetre la participació de la gent en la concreció de tots aquells aspectes relatius a una proposta que s'hagin de resoldre en el moment de l'execució. En tot cas, respondre a tots tres objectius augmenta considerablement la complexitat organitzativa del procés.

ALGUNES PROPOSTES...

Tal com hem dit més amunt, per tal de clarificar el perquè dels pressupostos participatius seria interessant emmarcar aquesta qüestió dins d'un **Pla de Participació Municipal** en el qual s'identifiquessin diferents organismes i processos de participació existents o previstos de cara al futur. Aquest Pla de Participació hauria de permetre'ns aclarir quines funcions té cadascun d'aquests espais de participació, com s'interrelacionen entre si i com encaixen els pressupostos participatius en tot plegat.

On som?

És a dir, és important conèixer el context polític i social en el qual hem de fer funcionar aquest procés participatiu. Algunes variables importants que s'han de tenir en compte són:

- El **tipus de municipi**: per exemple, ens trobem en un petit municipi de caràcter rural? O bé en una ciutat gran o mitjana de caràcter urbà? Podem considerar també altres variables, com per exemple les característiques demogràfiques del municipi (volum de població, nivell educatiu, nivell de renda, estructura per edats, col·lectius ètnics...) o bé l'estructura urbanística (per exemple, el pes del centre respecte als barris perifèrics).
- La **situació política** del municipi: qui governa, quin pes electoral té l'oposició, quin tipus de relacions s'estableixen entre els partits de govern i els de l'oposició; quines característiques té el teixit associatiu; quines són les entitats més importants; quin tipus de relacions es dona entre el teixit associatiu i l'Ajuntament.
- Les **característiques organitzatives de l'Ajuntament**: en quines àrees s'organitza?, de quina manera s'organitza cada àrea? i quines relacions s'estableixen entre elles? Quin tipus de cultura organitzativa predomina (hi ha una cultura participativa i de col·laboració, o bé tecnocràtica i de competència entre àrees)? Quin és el lideratge polític d'alcaldia? Predo-

mina el sector polític envers el sector tècnic o a la inversa? Existeixen mecanismes de coordinació transversal? Hi ha una regidoria de participació o similar? Quin pes organitzatiu té?

- Els **antecedents participatius** en el municipi: quins mecanismes i processos participatius s'han dut a terme amb anterioritat i quins existeixen actualment? Quines característiques tenen? Quins resultats han obtingut? En definitiva, podem aprofitar-los de cara al pressupost participatiu o bé millor obviar-los i generar-ne de nous?

RESUMINT...

La participació sempre es produeix en un context polític i social determinat, en el qual existeix una cultura política concreta, unes determinades relacions socials de participació, de col·laboració, de conflicte, de desigualtat... És important conèixer aquest context i pensar amb deteniment com podem adaptar el procés a les característiques concretes del territori.

No es tracta de fer una anàlisi exhaustiva de la realitat social i política del territori on treballarem, perquè això implicaria esgotar molt de temps i recursos innecessàriament, sinó de fer una breu diagnosi que ens permeti identificar els elements que poden arribar a condicionar positivament o negatiu el desenvolupament del procés.

Per obtenir aquesta primera diagnosi ens podem servir de tècniques com:

- La realització d'entrevistes o grups de discussió amb diferents actors coneixedors del territori per obtenir-ne informació i per conèixer la seva predisposició a participar en els pressupostos participatius.
  - La recollida de dades estadístiques i/o informes sobre el municipi.
  - Si disposéssim de temps, una opció més completa seria realitzar un sociograma, que ens permetria no només detectar els actors sinó les relacions i les dinàmiques existents entre ells.
    - Una possibilitat, que no exclou les altres, és aprofitar les estructures de participació ja existents en el territori per fer aquesta exploració (consells consultius, taules d'entitats, fòrums, etc.).

ALGUNES PROPOSTES...

Tot plegat podria concloure, per exemple, amb un DAFO, és a dir, un quadre resum de les Debilitats, les Amenaces, les Fortaleses i les Oportunitats que hem de tenir en compte a l'hora d'engegar el procés.

El disseny organitzatiu del procés

Un cop haguem tractat aquestes primeres qüestions, haurem de preguntar-nos per aquells elements que conformen pròpiament el disseny del procés: quins temes volem tractar; qui volem que hi participi; quins espais de participació i de seguiment volem que existeixin; com es prendran les decisions; com es traduiran en el pressupost; si tindrem algun mecanisme de seguiment de l'execució de les decisions o no; qui s'encarrega de fer el disseny del procés i qui es responsabilitza de conduir-lo per tal de fer-lo operatiu; etc.

Quan posem en marxa qualsevol procés de participació ciutadana, cal tenir en compte un seguit de principis i de criteris generals que ens ajudaran a planificar, executar i avaluar aquest procés.

Per identificar i analitzar el significat d'aquests principis i criteris, proposem classificar-los d'acord amb diferents aspectes o dimensions de la participació:

1. El **marc general** en què es produeix el procés de participació: bàsicament, quins actors estan implicats en la posada en marxa del procés, qui es compromet amb el seu desenvolupament, qui el gestionarà, i com farem el seguiment del procés.

2. La **mobilització**: qui volem que hi participi; quanta gent esperem que ho faci; quin perfil volem que tinguin els participants; fins a quin punt el perfil dels participants s'ha d'assemblar al del conjunt de la població; quin tipus de persones i de col·lectius tendeixen a participar més o menys i com podem compensar aquests biaixos, si és que ens preocupen.

3. **L'organització** del procés: quins temes es discutiran; amb quin grau de concreció; quin tipus d'espais de participació volem crear; com es relacionaran entre ells. Haurem de proporcionar algun tipus d'informació als participants? Com podem garantir que sigui suficient quant a la quantitat i la qualitat, plural i comprensible per a tots els participants? Com podem assegurar que tots els participants es puguin expressar lliurement i en condicions d'igualtat? Com es faran les votacions? Cal fer-ne o es pot buscar alguna alternativa al fet de fer votacions? Quin pes hi tindran els diferents col·lectius participants?

4. Els **resultats** o els **efectes** del procés participatiu: quin tipus de decisions esperem que es prenguin; fins a quin punt esperem que es duguin a terme; quins altres tipus d'efectes esperem més enllà de la seva influència en la presa de decisions (educació per la participació, confiança entre agents socials, transparència de les decisions, etc.).

El marc general dels pressupostos participatius

En aquest apartat farem referència a la importància de construir un seguit d'acords i de complicitats bàsiques entre alguns agents clau al voltant de l'impuls dels pressupostos participatius. Cal teixir una xarxa de complicitats al voltant del procés, entenent que un procés d'aquestes característiques requereix recursos de tot tipus que necessàriament hauran de provenir de diferents actors.

Abans de començar aquesta discussió, volem que quedin clares algunes idees:

- **Quins poden ser aquests agents “clau”?**: els membres de l'equip de govern, els partits polítics amb representació a l'Ajuntament, representants de grups polítics i socials rellevants a la ciutat, els tècnics de l'administració local.

- **A què ens referim quan parlem de construir “acords bàsics” entre ells?**: a la necessitat d'acordar els objectius del procés; les regles del joc més elementals; i a la necessitat d'assolir un mínim de complicitat entre tots ells envers el procés participatiu, o com a mínim, garantir que no oferiran resistències que puguin bloquejar-lo.

- **Fins on han d'arribar aquests "acords bàsics"?:** depèn... En alguns municipis, com Rubí, s'ha generat un procés de participació ciutadana per determinar els objectius i el model organitzatiu dels pressupostos participatius. Potser no fa falta ser tan ambiciós, sinó reconèixer, d'entrada, quins són aquests agents clau que tenen recursos suficients per condicionar l'èxit o el fracàs d'aquest procés i construir aquestes complicitats bàsiques només amb aquests actors. La ciutadania, però, haurà de poder participar en un moment o altre en la discussió del model. Cal preveure-ho i per tant no tancar excessivament les normes del procés ja d'entrada.

- **Si no assolim aquests acords bàsics, no podem començar?:** no ho creiem així, reconèixer la seva importància no ens ha d'emmanillar ni portar-nos a una situació de paràlisi. Si existeixen aquests acords, com més amplis siguin, millor. Si hi ha algun actor important que se'n desentén, potser podem guanyar-nos la seva complicitat més endavant.

- **Com es poden construir aquests acords?:** amb dosis suficients de diàleg i amb voluntat de negociació. Per això pot ser important no només fer ús de mecanismes informals (trucades telefòniques, reunions, entrevistes...) sinó també formals (aprofitar determinades estructures de coordinació que ja existeixen: comissió de govern, junta de portaveus, ple municipal, consells sectorials de participació, o bé estructures creades *ad hoc*: comissions de seguiment tècnic, polític, social, mixtes...). O fins i tot, generar processos de participació per al disseny del procés, tal i com es va fer a Rubí.

També pot ser important el paper d'alguns agents externs, com ara equips universitaris, fundacions o assessories de prestigi reconegut que ajudin a fer aquest diàleg, tant com la presència en algun moment o altre del procés de tècnics i polítics d'altres ajuntaments amb experiències de pressupostos participatius. O bé la col·laboració d'experts en la temàtica que ajudin els diferents actors a entendre què són uns pressupostos participatius i com s'han desenvolupat en altres municipis, amb quins objectius i quins resultats. En definitiva, que ajudin a explicar el projecte i a persuadir els diferents actors a dedicar-hi energies.

- **Qui pot prendre la iniciativa d'impulsar els pressupostos participatius?** La idea d'impulsar-los pot provenir, entenem, de dues grans fonts:

- a) El mateix govern (i, en aquest cas, podem referir-nos a alguna regidoria específica del govern o bé al conjunt del govern).
- b) Algun altre actor (grup polític, entitat, grup de ciutadans...).

Provingui d'on provingui la idea, cal posar en relleu un fet evident: malgrat que no vingui pròpiament del govern, el pressupost participatiu ha de gaudir del reconeixement d'aquest ens, imperativament. Es tracta d'un procés participatiu que tracta l'elaboració dels pressupostos públics, i és des del govern que es gestionen els pressupostos. Per tant, la implicació i el compromís del govern resulten imprescindibles vingui d'on vingui la iniciativa.

En les experiències que coneixem, els pressupostos participatius són el resultat, a vegades, de la demanda d'alguna entitat (la Federació d'Associacions de Veïns de Porto Alegre, per exemple, va jugar un paper molt important en l'impuls dels pressupostos participatius d'aquesta ciutat), o bé de la iniciativa d'algun partit concret que forma part de la coalició de govern (com va succeir a Còrdova l'any 2000), o bé fins i tot d'algun partit de l'oposició (a Rubí, en la legislatura que s'ha iniciat el 2003, IC fa bandera d'aquesta demanda, tot i que en el moment de redacció d'aquest informe, a la primavera del 2004, no sabem encara si serà assumida pel nou govern). En tot cas, per raons òbvies, és impensable posar en marxa uns pressupostos participatius sense que el govern els assumeixi. No obstant això...

Acord de govern

El govern no és gairebé mai un bloc perfectament homogeni: pot ser que entre tots els partits que formen part d'una coalició de govern, només n'hi hagi un que estigui realment compromès amb el procés (com en el cas de Còrdova durant la legislatura 1999-2003); pot ser que hi hagi un regidor de participació ciutadana entusiasmat amb aquesta idea però que la seva voluntat topi amb l'escepticisme de l'alcalde mateix. O bé que els responsables polítics de determinades àrees (Urbanisme o Hisenda, per posar dos exemples significatius) es resisteixen a cedir espais de participació

en els temes que són “de la seva competència” (coneixem molts exemples relacionats no només amb pressupostos participatius, sinó també amb altres processos de participació, on això succeeix).

En ciutats com Porto Alegre o Belo Horizonte, per esmentar les experiències més conegudes del Brasil, una de les claus de l'èxit dels pressupostos participatius ha estat el fort compromís dels alcaldes amb el procés. A més, han exercit la seva autoritat al capdavant del govern per forçar el compromís dels regidors de l'equip de govern. No està clar que a Catalunya els alcaldes tinguin sempre la mateixa autoritat sobre el seu equip de govern, però en tot cas és evident que la seva plena implicació amb els pressupostos participatius és imprescindible, de la mateixa manera que ho és el compromís dels regidors responsables d'àrees que afectin directament els temes que es volen tractar en els pressupostos participatius.

Destaquem la necessitat que hi hagi un **lideratge polític fort** i alhora que el **procés participatiu sigui transversal** i no es limiti a una àrea específica de l'Ajuntament.

Si el compromís del conjunt de l'equip de govern amb els pressupostos participatius és important, com assolir-lo? D'entrada, com hem apuntat abans, amb bones dosis de diàleg i amb vocació de negociar les regles del joc amb tots els membres.

Podem aprofitar les estructures formals de coordinació del govern (Comissió de Govern) i també les informals per fer aquest exercici de diàleg entre les parts. En alguns casos, la presència d'un agent extern, com un equip universitari, una fundació o una consultoria de prestigi reconegut pot ajudar a establir aquest consens. També pot ser important que tècnics i polítics d'altres municipis amb experiències de pressupostos participatius, així com experts en la temàtica, puguin ajudar a fer aquest diàleg intern en l'equip de govern. Per tant, abans de començar tot el procés podem convidar-los a mantenir alguna reunió amb els membres de l'equip de govern per aclarir-los alguns dels dubtes que se'ls puguin presentar.

Acord amb la resta de grups polítics

Idealment, els pressupostos participatius haurien de partir del compromís de tots els grups polítics del territori (govern, oposició i, en darrer terme, grups polítics sense representació al consistori).

Per què? Resumidament: perquè, en la mesura del possible, s'ha d'evitar que la ciutadania percebi els pressupostos participatius com una creació del partit de govern. Si això succeeix, el procés participatiu pot patir problemes de legitimitat des del punt de vista d'un ampli sector de la població, i generar sospites de control i de manipulació partidista que poden desincentivar molta gent a l'hora de participar-hi.

Quines estratègies podem utilitzar per assolir el compromís amb el procés dels grups polítics de l'oposició?

- Un dels elements que pot ajudar a generar acords és treballar a partir de la creació d'alguna estructura de treball conjunta, de manera que els elements bàsics que defineixen el procés siguin acordats pels diferents grups polítics a partir de compromisos conjunts, de pactes. Aquestes tipus d'estructures ja existeixen en tots els ajuntaments: la Junta de Portaveus, el ple municipal... Tot i que pot ser convenient crear una estructura específica per tractar les qüestions relatives als pressupostos participatius: per exemple, una comissió de seguiment polític, tal i com es va fer a Sabadell.

- Els agents externs al municipi, com les universitats, fundacions o consultories poden ajudar a mediar entre els diferents interessos polítics. Perquè això sigui possible, cal, en primer lloc, que aquests agents gaudeixin d'un elevat grau de legitimitat i de reconeixement entre els diferents partits i, a més, que se'ls doni un marge suficient de maniobra per poder realitzar aquesta funció.

- Una estratègia que s'ha explorat amb bons resultats en alguns municipis ha estat organitzar una taula rodona amb representants de totes les forces polítiques municipals, obertes a la premsa i al públic en general,

on es pronunciïn sobre els pressupostos participatius i el seu grau de compromís amb el procés.

Acord tècnic

Què passarà amb els tècnics de l'Ajuntament? Cal entendre que són un recurs clau per dur a terme un procés d'aquestes característiques. Per tant, cal implicar-los en el procés: per exemple, creant alguna estructura de coordinació *ad hoc* entre els tècnics al voltant dels pressupostos participatius. Uns pressupostos participatius, de fet, no són només un procés politicoinstitucional, sinó també un procés tecnicoadministratiu.

Que l'estructura tècnica de l'Administració estigui informada del procés, aconseguir que s'hi impliqui activament, que el senti com una cosa seva: aquests haurien de ser els objectius. En la línia del que apuntàvem abans, un altre dels objectius bàsics que s'hauria de perseguir és que el procés participatiu afecti de manera transversal l'Ajuntament i que no quedi restringit a una única àrea.

Quines resistències cal preveure?

- El procés els pot espantar, pel volum de nova feina que els pot comportar;
- Pot ser que no acabin d'entendre per què haurien de permetre la "intromissió" dels ciutadans en les seves tasques.
- Les estructures organitzatives de l'Administració local acostumen a estar molt compartimentades i hi ha poca col·laboració entre elles.

Quines estratègies podem utilitzar?

- És important que existeixi un fort lideratge polític que faciliti que el procés sigui assumit pel conjunt de tota l'estructura tècnica d'un govern. Per això, la implicació de l'alcaldia i del conjunt de regidors de l'equip de govern és un pas previ necessari perquè els tècnics se sentin compromesos amb el procés.

- Es pot crear una estructura tècnica de coordinació al voltant dels pressupostos participatius, o bé fer possible la seva participació en la comissió de seguiment.
- Es pot fer algun petit curs de formació dels tècnics per tal que sàpiguen què són uns pressupostos participatius i quines metodologies es poden emprar per dur-los a terme.
- I que els polítics els informin amb precisió sobre quins fins es pretenen i què esperen dels tècnics.

Acord social

També és important cercar el màxim d'acords socials per garantir l'èxit d'aquest tipus de procés. La legitimitat del mecanisme és més forta com més forta és també la capacitat de generar complicitats entre els diferents agents socials. Per això, és important que els acords socials vagin més enllà del teixit associatiu tradicional. Si el procés ha de ser obert socialment, no ens podem oblidar de les organitzacions no formalment constituïdes, dels moviments socials, etc.

Per què és important assolir acords socials amplis?

- Perquè fer coresponsables del procés els actors socials pot generar confiança envers el procés entre la ciutadania. És una manera de garantir que el procés serà integrador.
- Les associacions són un agent de mobilització social important i per tant poden jugar un paper cabdal per animar a participar al conjunt de la ciutadania.
- Perquè històricament el teixit associatiu ha estat clau en la construcció de la cultura participativa local. Per tant seria erroni no comptar amb les entitats ciutadanes.

Quins obstacles es poden preveure?

- Ens podem trobar que algun sector del món associatiu sigui reticent a implicar-se en el procés, per raons que poden ser diverses:

a) perquè desconfia de les finalitats que hi ha al darrere d'aquest procés, del compromís de l'Ajuntament amb els resultats o que la presència de tècnics i de polítics municipals pugui condicionar massa l'evolució dels debats.

b) potser té por de perdre un protagonisme que tenia assegurat per haver tingut tradicionalment el monopoli o la legitimitat de ser els principals interlocutors socials davant del consistori.

- En podem trobar davant d'alguna estructura associativa poc democràtica, de manera que els representants del teixit associatiu presents, més que representar algú altre, només es representin a ells mateixos.

Quines estratègies podem utilitzar?

- Integrar representants dels actors socials en la comissió de seguiment del procés, o bé crear-ne una d'específica per al teixit associatiu. Cal tenir-les ben informades del desenvolupament del procés, i l'existència d'una estructura d'aquest tipus ho pot facilitar.

- Celebrar unes jornades obertes al públic on es convidi a participar, com a ponents o com a assistents, a totes les associacions i tots els ciutadans que així ho vulguin, per informar-les sobre el procés que es vol engegar.

- Fer un treball paral·lel de recolzament al teixit associatiu amb polítiques que ajudin les entitats a ampliar la seva base social, a funcionar de manera més participativa i a col·laborar entre elles.

En tot cas, abans de definir quin és el paper que ha de jugar el teixit associatiu en l'elaboració d'uns pressupostos participatius, cal valorar quin és el pes que tenen en la realitat concreta on treballarem, per copsar quines associacions són representatives de determinats col·lectius i quines no, quina base social tenen, quina és la seva capacitat de lideratge, etc.

RESUMINT...

Del que hem dit fins ara, podem identificar algunes passes bàsiques que caldria fer en la posada en marxa d'uns pressupostos participatius:

- *Fer un breu diagnòstic del municipi*, que ens permeti identificar les oportunitats i els problemes que pot comportar posar en marxa uns pressupostos participatius. En el marc d'aquest diagnòstic, seria interessant elaborar un pla de participació, si és que no existeix, en el marc del qual s'identifiquin els diferents espais de participació que potser ja existeixen a la ciutat, i s'indiqui fins a quin punt es poden aprofitar de cara als pressupostos participatius i, en tot cas, quin lloc específic ocupen els pressupostos participatius en relació amb la resta d'espais de participació municipal.

- *Convidar experts en la temàtica dels pressupostos participatius i tècnics i polítics d'ajuntaments amb experiències d'aquest tipus*, perquè expliquin com entenen que es poden dur a terme els pressupostos participatius, a partir dels seus coneixements i de les seves experiències personals.

- *Crear algun tipus d'estructura organitzativa* (comissió o comissions), que permeti que els representants del teixit associatiu, els tècnics i els polítics reflexionin conjuntament sobre la conveniència de posar en marxa un procés d'aquestes característiques i en quines condicions.

- *Realitzar unes jornades obertes al públic* on s'anuncii la posada en marxa del procés i s'expliqui a la ciutadania què es pretén. En aquestes jornades podrien participar diferents ponents: experts en la temàtica, tècnics i o polítics d'ajuntaments amb experiències d'aquest tipus, representants tècnics i polítics locals i representants del teixit associatiu. Fins i tot es podrien crear espais de debat on la ciutadania pugui començar-se a pronunciar sobre què espera d'aquest procés.

- Idealment, aquesta fase inicial del procés ens hauria de permetre *anar consolidant algunes estructures organitzatives que emmarquin el procés* que es vol encetar, i que es mantinguin d'aquí en endavant.

Ens queda una qüestió pendent: externalitzem la gestió del procés a una entitat externa al municipi o no?

Per posar en marxa un procés de pressupostos participatius, ha d'existir, necessàriament, un equip de professionals que faci possibles les tasques de gestió del procés, de mobilització ciutadana, de dinamització de les reunions, etc.

Aquest equip de professionals pot ser:

- Intern: els mateixos tècnics municipals.
- Extern: un equip de professionals contractats per a la gestió dels pressupostos participatius (equips universitaris, fundacions, consultories...).

Totes dues opcions són vàlides i presenten avantatges i inconvenients. Passem a apuntar-ne alguns.

	Equip intern	Equip extern
Avantatges	<p>Ampli coneixement de la realitat municipal</p> <p>La seva implicació és ineludible</p> <p>El seu protagonisme pot afavorir que es coresponsabilitzin més activament amb el procés</p>	<p>Poden aportar coneixements molt valuosos sobre metodologies i estratègies participatives</p> <p>Poden aportar reconeixement i prestigi al procés</p> <p>Poden jugar un paper de mediació entre interessos confrontats, gràcies a la seva imparcialitat</p>

	Equip intern	Equip extern
Inconvenients	<p>Potser no són una garantia suficient de neutralitat</p> <p>Potser no tenen els recursos suficients per fer-se responsables, en solitari, del procés</p>	<p>Han de dedicar molts més esforços a conèixer la realitat municipal i sempre es quedaran curts...</p> <p>El seu protagonisme pot desincentivar els tècnics municipals a implicar-se en el procés i els pot portar a sentir-lo com una cosa aliena</p>

Des del nostre punt de vista, la presència d'un equip extern pot ser important especialment en la primera fase del procés i, si s'escau, al llarg del procés. En tot cas, un dels grans reptes d'aquest equip hauria de ser treballar conjuntament amb l'estructura tècnica municipal.

A Rubí, com hem vist, un equip extern procedent de la universitat va ajudar a consolidar les bases del procés. Posteriorment, l'anomenada Oficina Tècnica del Pressupost Participatiu, formada per tècnics municipals, ha estat la responsable principal de gestionar els aspectes operatius del procés. Ens sembla una bona fórmula.

La mobilització ciutadana: qui volem que hi participi? com podem aconseguir que ho faci?

En uns pressupostos participatius, com en qualsevol procés de participació ciutadana, és important que des de la definició fins al moment de la discussió, hi participin diferents col·lectius: **ciutadans no organitzats**, **actors socials** (associacions, moviments socials) **actors polítics** (equip de govern, grups polítics municipals) i el **sector tècnic** (professionals, tècnics

municipals...). La situació ideal, a més, fóra que hi participés molta gent i que la participació fos com més plural millor. Però assolir això és una tasca complicada, potser la més complicada de totes, fins al punt que la previsió que la participació serà reduïda o massa esbiaixada desanima molts a embarcar-se en aquest tipus de processos. Un cop encetats, el fet que la participació sigui reduïda o poc representativa acostuma a ser un dels principals motius de crítica a aquestes experiències participatives. Per aquest motiu, el moment de la mobilització ciutadana esdevé una etapa de gran importància en els pressupostos participatius.

No totes les experiències de participació que coneixem es caracteritzen per un elevat grau d'esforç de mobilització. Paradoxalment, algunes semblen dissenyades precisament perquè hi participi poca gent.

En termes generals, s'esmercen pocs esforços a fer publicitat d'aquests processos; alguns, de fet, semblen més aviat clandestins... Les estratègies de comunicació que s'utilitzen són poc imaginatives i no aconsegueixen captar l'atenció del públic al qual van dirigides. No s'acaba d'oferir explicacions clares sobre els objectius del procés i la ciutadania no acaba d'entendre per què hi hauria de participar. El disseny dels espais de participació no es fa amb prou sensibilitat a les necessitats i les capacitats de participació d'una població que és extremadament heterogènia. Tot sovint, no es fa cas de les decisions que es prenen en els processos participatius i això acaba desanimant la gent a prendre-hi part en ocasions futures.

Per no dir que, en general, tenim un públic que "desconfia" dels polítics, que mira amb escepticisme qualsevol oferta de participació que se'ls presenti des de les institucions. La gent tendeix a pensar: si no ens han fet cas fins ara, què deuen voler ara amb tot això? La por a ser manipulats o enganyats porta molta gent a rebutjar l'oferta. Tot això, a més d'una possible actitud de desídia, desinterès o apatia respecte als afers públics, que es dona en molts ciutadans.

Però estem convençuts, en contra del que s'acostuma a aduir habitualment, que si la gent no participa (afirmació que, d'altra banda mereixeria una àmplia discussió), o més concretament, si la gent no participa en uns pressupostos participatius, pot ser per raons molt diverses, raons que van molt més enllà de la suposada actitud de desinterès i individualisme

dels ciutadans, i moltes de les quals estan molt relacionades amb el fet que les estratègies de mobilització emprades per les institucions no són encertades.

És cert, però, que fins i tot amb estratègies de comunicació potents i creatives, amb una explicació clara dels objectius del procés, amb un disseny del procés adaptat a les diferents necessitats i capacitats participatives de col·lectius socials diversos, amb un compromís polític decidit a executar les decisions que es prenguin en el procés participatiu... fins i tot així, no aconseguirem que tothom hi participi i potser ens haurem de resignar que aquests processos de participació sempre siguin minoritaris i estiguin marcats per certs biaixos de representació.

On posem el llistó per avaluar positivament una experiència de participació? Quan podem arribar a conferir-li una legitimitat democràtica suficient? A partir de quins criteris? Aquesta és una discussió que desborda clarament aquest treball i la deixem oberta al debat públic. En tot cas, podem pensar en algunes “receptes” que ens permetin enfocar adequadament el procés de mobilització en uns pressupostos participatius.

Quins elements hem de tenir presents? Hem de preguntar-nos qui volem que participi en el procés i quins instruments podem utilitzar per dur a terme aquesta mobilització.

Pel que fa a qui ha de formar part del procés, un dels criteris que s’ha de tenir present és l’amplitud o extensió de la convocatòria. És a dir, tots estarem d’acord que com més gent hi participi, millor. Uns pressupostos participatius que participa molta gent poden arribar a tenir més legitimitat a ulls de tothom.

Però no només volem molta gent, volem també que la gent que participi sigui prou representativa de la població, pel que fa a les edats dels participants, al fet que siguin homes i dones, amb nivells d’estudis diversos, pertanyents a grups ètnics diferents, amb diferents sensibilitats polítiques... I a més volem que entre els participants hi hagi tots aquells col·lectius que per la seva situació, coneixements, etc., poden defensar opinions diferents i aportar punts de vista diversos que enriqueixin la discussió que volem fer, és a dir, que el procés participatiu sigui plural.

Alguns col·lectius la participació dels quals en el procés segurament ens interessarà d’una manera o altra, són:

- Les entitats ciutadanes
- Els ciutadans a títol individual
- Altres agents de la societat civil (empreses, universitats, etc.)
- Els tècnics municipals
- Els representants polítics

Haurem de pensar quin paper volem que tingui cadascun d'aquests col·lectius en el procés i com podem animar-los a prendre-hi part. En l'apartat anterior ja hem fet referència a com podríem aconseguir que els col·lectius organitzats (polítics, tècnics, associacions...) prenguessin part en el procés. Les estratègies de mobilització que presentarem a continuació estan pensades per a la ciutadania en general.

En termes generals, les estratègies de mobilització ciutadana haurien de passar per aquests camins:

- Si hem fet un **mapa d'actors** en el moment de començar a treballar, ens pot servir per determinar qui pot participar-hi, i en quin moment del procés és millor que ho faci.
- És crucial fer una bona campanya de difusió dels pressupostos participatius, fer que el procés sigui el **màxim de visible** per a tothom, de manera que la gent estigui assabentada de les coses que es discutiran, com es durà a terme la participació i, sobretot, com s'hi pot participar.

Per molta gent, la participació en temes polítics resulta quelcom avorrit. Cal trencar, en la mesura del possible, aquesta imatge de la participació, des del moment que es fa publicitat del projecte.

ALGUNES PROPOSTES...

Al Brasil, per exemple, sembla que això ho tenen molt clar: realitzen concerts, activitats culturals, rues pels carrers de la ciutat... com una manera d'atraure l'atenció de la gent. Els joves acudeixen a concerts musicals on els cantants anuncien a tort i a dret l'inici dels pressupostos participatius. Quan el públic va a buscar una cervesa al bar de la festa, se'ls lliura un díptic informatiu dels pressupostos participatius, amb molts colors, amb un llenguatge que pretén connectar amb ells. Entre concert i concert algun *clown*

presenta amb bones dosis de sentit de l'humor els pressupostos participatius. A les places i a les escoles s'organitzen activitats culturals, amb teatre, titelles i música per presentar als infants i als seus pares i mares els pressupostos participatius. Als mercats s'anuncia que comencen. Es realitzen diferents tipus d'activitats per arribar a diferents col·lectius socials.

Tot això resultaria molt car, ens dirien alguns. Però si aconseguim que les associacions del municipi es vinculin i es comprometin amb el projecte, ens poden ajudar molt a realitzar aquest tipus d'activitats. També ens podem estalviar diners en l'enviament d'una carta casa per casa per anunciar els pressupostos participatius, un mecanisme de publicitat emprat habitualment pels ajuntaments, molt car però d'eficàcia dubtosa. Si entenem aquestes activitats no només com un mecanisme de publicitat dels pressupostos participatius, sinó també de dinamització cultural, educativa, esportiva... podem aprofitar altres partides del pressupost municipal, aquelles que no estan estrictament vinculades a l'organització dels pressupostos participatius. Els pressupostos participatius, en definitiva, poden ser una bona excusa per dinamitzar activitats culturals, esportives, educatives... a la ciutat.

- Fer **presentacions públiques i obertes a tota la ciutadania** dels objectius i l'evolució de les diferents fases del procés. La idea seria anar a buscar la gent allà on són, allà on els podem trobar de veritat.

ALGUNES PROPOSTES...

A la premsa, al carrer, en xerrades informatives obertes al públic... Aprofitant la proximitat que tenen les associacions amb la ciutadania: no cal que ho facin tot els polítics o els tècnics de l'Ajuntament! Ho poden fer les associacions de veïns en els centres cívics; els esplais i les entitats culturals en els equipaments on desenvolupen les seves activitats; les entitats esportives en els esdeveniments esportius de la ciutat; les associacions de mares i pares en els consells escolars i les seves assemblees; els grups musicals en els concerts; els grups polítics en el ple municipal; els tècnics en les seves reunions...

Les associacions estaran disposades a dedicar tantes energies a aquest procés? Sí, si senten que en formen part i es comprometen amb el seu desenvolupament. Per això, entre altres raons que hem exposat més amunt, és important construir alguns acords bàsics amb elles al començament del procés. Però tot això no pot sorgir espontàniament. Cal crear les estructures de coordinació necessàries. I si cal, replantejar-se la lògica de les subvencions a les entitats, condicionar-ne una part al seu compromís amb la realització d'activitats d'interès públic, com per exemple la promoció de la participació.

- Una altra estratègia de mobilització que ens pot resultar útil és la **preselecció dels participants**. És a dir, no esperem únicament que els ciutadans assisteixin als debats, sinó que sabem que hi ha determinats col·lectius que difícilment hi assistiran per voluntat pròpia i podem buscar les maneres de convidar-los i animar-los a prendre-hi part. Per exemple:

- Utilitzant tècniques de confecció de mostres com les que s'utilitzen per fer les enquestes d'opinió. Les enquestes poden ser un bon mecanisme per arribar a col·lectius que altrament no hi participarien. Els anomenats jurats ciutadans (també coneguts com a consells ciutadans o nuclis d'intervenció participativa), entre altres mecanismes, també es basen en la preselecció dels participants a partir de criteris aleatoris.

- Identificant quins actors ens interessa que estiguin representats en el procés i convidant-los directament a fer-ho. Els tallers de perspectiva local (també coneguts com a tallers EASW) es basen en aquest tipus de mecanismes de preselecció dels participants. O les entrevistes, els grups de discussió...

- Creiem que en qualsevol procés de participació és clau **que la institució impulsora demostrï clarament el seu compromís de fer cas de les propostes** que es formulin en el procés.

ALGUNES PROPOSTES...

A Rubí, per exemple, s'ha seguit la mateixa estratègia que se segueix en els municipis brasilers: un cop les propostes han estat aprovades en el marc dels pressupostos participatius, l'Ajuntament penja uns grans rètols informatius allà on es faran intervencions que hagin estat votades en el marc del procés de participació. Que la gent s'adoni que participar val la pena perquè té conseqüències...

- Per acabar, el mateix procés, amb **la seva dinàmica, els seus objectius i les seves formes de treballar**, hauria de fomentar una participació àmplia i inclusiva. Això pot comportar, a efectes pràctics:

- Utilitzar mecanismes de participació flexibles i diversos perquè puguin acollir els diferents perfils de la població.

- Tenir en compte diferents moments participatius en la discussió i definir quin és el paper que ha de tenir cada un dels perfils en cada un dels moments.

- Que el procés incorpori en la reflexió tot tipus de discursos: majoritaris i minoritaris, informats i no informats...

- Que el llenguatge utilitzat sigui el més senzill possible i adaptat a les diferents capacitats i necessitats dels diferents col·lectius socials.

- També es pot considerar la possibilitat de donar **incentius**³ a la participació, és a dir algun tipus de compensació econòmica o algun altre incentiu no material (entrades per algun espectacle que organitzi l'Ajuntament, per exemple).

L'organització de la informació, els debats i les votacions

Pel que fa a l'organització del moment de la participació cal tenir present com organitzar la informació, els debats i les votacions; per fer-ho cal que ens plantegem:

3. Aquesta proposta serà desenvolupada més àmpliament en l'apartat següent.

- Quins temes i quines partides del pressupost s'haurien de tractar en el procés participatiu?
- Amb quina perspectiva temporal cal que es desenvolupi el procés?
- Quines metodologies podem emprar per organitzar els processos d'informació, debat i presa de decisions i com es poden combinar entre si?
- Com es prenen les decisions? Per votacions? Pel consens que es pugui crear a través de processos deliberatius?

RESUMINT...

En tot cas, és clau la idea que el disseny organitzatiu del procés de participació ha d'estar obert al debat any rere any, de manera que puguin introduir-se les modificacions adients, acordades pels participants, per les properes edicions.

Quins temes s'han de tractar?

D'entrada, haurem de decidir quines partides del pressupost municipal es volen sotmetre a discussió:

- Parlarem de despesa?
- De quins capítols de la despesa? El capítol d'inversions i/o algun altre?
- Sotmetrem a discussió els ingressos? Quins capítols, en aquest cas?
- En tots aquests casos, limitarem el volum de recursos sotmès a la discussió participativa o no?

A més, haurem de decidir amb quina perspectiva volem discutir aquestes partides pressupostàries. En aquest sentit, el gran dilema a què ens enfrontem és:

- Volem organitzar el procés participatiu per territoris? (barris, districtes, urbanitzacions...).
- Volem organitzar el procés per temes? (transport, cultura, esports, medi ambient...).

- Volem organitzar el procés per sectors de població? (dona, joventut, immigració, gent gran...).
- O bé volem combinar tots o alguns d'aquests eixos de discussió?

En aquest document, no pretenem dictaminar què és millor sotmetre al debat ni a partir de quina perspectiva. Ens limitarem només a constatar alguns fets que ens poden orientar en el moment de prendre la decisió:

- La majoria d'experiències de pressupostos participatius que coneixem han començat debatent el capítol d'inversions des d'una perspectiva territorial (per barris, districtes o territoris). Cal tenir present que es tracta d'experiències celebrades en ciutats mitjanes o grans.
  - Malgrat tot, la tendència habitual és anar ampliant aquesta perspectiva: després de la primera edició, o bé s'amplia la discussió cap a altres capítols del pressupost o bé, simultàniament, s'amplia la discussió cap a l'eix temàtic o per sectors de població.
  - Totes aquestes lògiques són combinables entre si i, en principi, l'una no exclou l'altra. És evident, però, que a mesura que ampliem les partides pressupostàries que sotmetem a discussió i la perspectiva amb què es discuteixen, augmentarà la complexitat organitzativa del procés.

RESUMINT...

El sentit de prudència, per tant, ha portat molts municipis a començar, en el primer any del procés, a discutir allò més fàcil de discutir i des de la perspectiva més senzilla: inversions per territoris.

Ha de ser necessàriament així? Quins avantatges i inconvenients té iniciar els pressupostos participatius amb la discussió d'aquest tipus de temes?

Avantatges

- Els avantatges rauen, sobretot, en la possibilitat de fer el procés més senzill i manejable.

- També recauen en el fet que la comprensió que té la ciutadania del procés és major quan es discuteixen inversions per territoris, i no pas amb altres paràmetres.
- També cal dir que aquesta discussió motiva molt a molta gent que se sent arrelada als seus barris i que es preocupa per aspectes quotidians no resolts: l'asfaltat dels carrers, l'enllumenat, les places, els equipaments esportius, culturals, cívics, etc.
- Per acabar, traduir les propostes formulades pels ciutadans al presupost resulta relativament senzill si adoptem aquesta perspectiva.

Inconvenients

- Ens trobem amb molts col·lectius socials que no se senten motivats per fer aquest tipus de discussions. Perquè no tenen un sentiment de barri fort, perquè prefereixen discutir les coses des d'una perspectiva més global de ciutat, o perquè no els preocupen tant les inversions físiques com els programes de despesa en un sentit més ampli. Hi ha barris on la gent no s'hi sent gaire identificada; també hi ha moltes entitats i col·lectius socials que, si tenen propostes, no les tenen per un barri en concret, sinó per al conjunt de la ciutat.

Per molta gent, per tant, discutir petites inversions a escala de barri no acaba de ser prou engrescador: potser perdem col·lectius importants que tindrien coses a proposar si no fos des d'aquesta perspectiva tan restrictiva.

Si hi penséssim més a fons, probablement hi hauria moltes més possibilitats que no pas discutir inversions per barris i que podrien ser tan o més engrescadores per a molta gent.

ALGUNES PROPOSTES...

Es pot començar el procés, per exemple, amb un pressupost participatiu de joves vinculat al Pla Integral de Joventut. O amb uns pressupostos participatius ambientals vinculats a l'Agenda Local 21. O amb uns pressupostos participatius vinculats a un pla

comunitari en un barri en dificultats, on es discuteixi en conjunt el pressupost destinat al desenvolupament social i comunitari d'aquest barri.

La perspectiva temporal del procés

De tot el que hem explicat fins ara, es pot deduir que abans d'iniciar el pressupost participatiu, necessitarem temps per anar teixint complicitats al voltant del procés, per explicar el projecte, per començar a mobilitzar la gent per tal que hi participi, per anar fent el disseny del model organitzatiu... Això pot portar-nos uns mesos o un any...

Un cop tancada aquesta fase de preparació del procés, la majoria de pressupostos participatius que coneixem es desenvolupen anualment, any rere any, en concordança amb el cicle pressupostari.

Tot i que algunes experiències, com la de Sabadell, es van desenvolupar amb una perspectiva de legislatura (es van celebrar l'any 2000 de cara al temps que restava de legislatura). O bé, com a Belo Horizonte, on els pressupostos participatius se celebren cada any però un any es discuteixen unes coses (el Pressupost Participatiu per Territoris i el Pressupost Participatiu de l'Habitatge), i l'altre any unes altres (el Pressupost Participatiu per Temes i Sectors de Població). A Belo Horizonte, aquesta estratègia d'anar alternant diferents tipus de pressupostos participatius pretén no sobresaturar la gent amb molts espais diferents de participació i moltes coses diferents a discutir concentrades en un sol any.

En principi, ens pronunciem a favor d'un procés que es repeteixi anualment, per evitar possibles desajustos entre el cicle pressupostari i el procés de participació. Tot i que reconeixem que altres fórmules poden ser vàlides si està ben pensat el seu encaix en el cicle pressupostari.

La majoria de processos que coneixem, a més, evolucionen en diferents etapes, de manera que acaben ocupant una llarga temporada. Cada etapa es basa en l'ús de mecanismes diferents de participació, en diferents objectius, i fins i tot en la participació de col·lectius socials diversos (vegeu els exemples de Rubí o de Còrdova exposats més amunt).

Quins mecanismes es poden emprar?

Aquesta és una qüestió tan o més complexa que les anteriors... No podem pensar en una resposta unívoca.

RESUMINT...

Caldrà tenir molt present el marc general en què es produeix el procés participatiu per concretar quin ha de ser el marc organitzatiu més favorable i quins mecanismes cal utilitzar en cada cas.

Què s'ha fet en les experiències de pressupostos participatius que coneixem? Doncs s'han combinat diferents tipus de mecanismes segons les fases del procés.

Com hem vist, normalment s'inicien els pressupostos participatius amb **assemblees de participació oberta**. En aquestes assemblees, els participants formulen i voten propostes de despesa més o menys concretes i, a més, escullen uns delegats que representaran les assemblees o les propostes que s'han prioritzat en les fases següents del procés.

A les fases següents, s'acostumen a utilitzar **mecanismes de participació restringida** als representants de les assemblees i, eventualment, als tècnics i polítics municipals o fins i tot als representants de les associacions més importants. S'entén que aquí cal treballar més a fons per la discussió de cada proposta, la seva avaluació tècnica, etc.

Potser es torna a produir una fase assembleària més endavant, com succeeix a Còrdova, o potser es tanca el procés amb un Consell de Ciutat, com a Rubí.

RESUMINT...

Estem d'acord que cal combinar moments de participació universal i moments de participació representativa. La participació universal ens hauria de permetre arribar a molta gent. La participació representativa ens hauria de permetre fer moltes reunions, de durada més àmplia, per discutir més a fons aspectes tècnics, financers, etc.

No obstant això, existeixen moltes altres alternatives metodològiques (més enllà de les assemblees i dels consells) que no han estat explorades en profunditat. A tall d'exemple:

- Utilitzar les enquestes d'opinió per al conjunt de la població o bé per sectors específics de la població per garantir una participació àmplia i inclusiva, que no exclouï automàticament aquelles persones que difícilment assistiran a les assemblees.
- Utilitzar referèndums o consultes populars per sotmetre a votació decisions concretes de gran significació social i donar així més visibilitat i legitimitat al procés.
- Utilitzar jurats ciutadans o tallers de prospectiva local per assegurar la presència en el procés de determinats col·lectius que ens interessa que hi estiguin presents.
- Realitzar tallers de debat, fòrums o grups de discussió amb col·lectius socials específics (els joves, els immigrants, els pares i mares d'alumnes, els mestres, etc.).
- Aprofitar els espais de participació que ja existeixen a la ciutat per articular debats puntuals al voltant del pressupost participatiu: els consells consultius (de la joventut, de la dona, del medi ambient, el consell econòmic i social, el consell escolar municipal, etc.); els espais de debat del Pla Estratègic o de l'Agenda Local 21; les taules de barri; etc.

RESUMINT...

El que estem proposant, per tant, és portar el debat sobre el pressupost participatiu més enllà de les assemblees i dels consells del pressupost participatiu. L'objectiu és ampliar l'espectre de participants, assolir una participació més plural i representativa, obtenir informació sobre l'opinió de col·lectius específics, adaptar el procés a la diversitat de voluntats i de capacitats participatives de la població, donar més visibilitat i legitimitat al procés, etc. Tot i que un procés d'aquestes característiques és més complicat de fer funcionar i ens obre molts interrogants: com combinar els diferents espais de participació entre si?, quins han de ser centrals i quins han de ser complementaris?, on ha de recaure finalment el poder

de decisió?, etc. Potser aquesta complexitat és un preu necessari a pagar si volem assolir tots aquests objectius.

Dos elements més que cal tenir en compte per al disseny del procés:

- *Primer*: idealment, els pressupostos participatius no només haurien de servir-nos per formular propostes específiques de despesa. Tal com hem dit abans, també ens haurien de servir per pensar qui som, d'on venim i cap a on volem anar. A més, ens haurien de permetre discutir amb detall la concreció tècnica de les decisions que s'han pres i fer el seguiment de la seva execució. A partir de quin tipus de fórmules? Un altre cop, només podem donar una resposta molt genèrica: depèn...

ALGUNES PROPOSTES...

Potser podem connectar els pressupostos participatius a altres processos de participació que ja existeixin a la ciutat (el Programa d'Actuació Municipal participatiu, el Pla Estratègic, l'Agenda Local 21, el Projecte Educatiu de Ciutat, els plans comunitaris...), o bé a algunes estructures participatives consolidades (taules de barris, consells sectorials...). O bé crear espais específics dins del procés dels pressupostos participatius que permetin acomplir aquestes dues funcions: el diagnòstic i la prospecció de futur; la concreció tècnica de les decisions i el seguiment. En la majoria d'experiències, aquesta segona funció la cobreix una comissió de seguiment amb representants dels participants en el procés. La primera funció (diagnòstic i prospecció de futur) no acaba d'estar ben resolta, especialment en les experiències espanyoles. En experiències brasileres com les de Porto Alegre o Belo Horizonte, en canvi, aquest tema s'ha treballat més a fons en les darreres edicions.

- *Segon*: no es tracta només de debatre i de fer propostes. Cal que els participants tinguin informació. Què és i com funciona el pressupost municipal? Quines competències té l'Ajuntament? Què diu el Programa d'Actuació Municipal? Què diu el Pla Estratègic o altres plans de referència

per a l'actuació del govern? Quines implicacions tècniques, financeres, jurídiques, etc. tenen les propostes que els participants estan formulant? Totes aquestes i moltes altres qüestions són importants per garantir que la informació dels participants serà suficient i que, per tant, s'estan pronunciant amb coneixement de causa.

El disseny organitzatiu del procés ha de preveure-ho i les fórmules que s'adoptin per garantir que es proporciona una informació suficient i entenedora poden ser, un altra vegada, molt diverses.

ALGUNES PROPOSTES...

En l'experiència de Còrdova els delegats de les assemblees passen per un curs de formació on aprenen moltes coses sobre el pressupost municipal. En la majoria dels casos, les primeres assemblees en el procés tenen com un dels seus objectius bàsics proporcionar tot aquest tipus d'informació. En els espais de participació representativa, es discuteixen a fons les propostes tenint en compte informacions de naturalesa molt diversa. A més, en general un dels objectius bàsics de les campanyes de comunicació dels pressupostos participatius hauria de ser i és, en la majoria de casos, proporcionar tot aquest tipus d'informacions.

Com es prenen les decisions?

Quines decisions? En un procés de pressupost participatiu hi ha moltes decisions a prendre:

- Sobre **com s'organitza el procés**. Com hem vist, aquest tipus de decisions pot recaure en les comissions polítiques, tècniques, socials o mixtes de seguiment del pressupost participatiu. També es pot fer un procés consultiu previ a la posada en marxa del pressupost participatiu per acordar alguns aspectes bàsics del disseny (quins temes se sotmetran a discussió, quins seran els espais de participació, com es combinaran entre si, com es faran les votacions, etc.). A més, qualsevol disseny organitzatiu hauria de ser revisable. De fet, la majoria d'experiències que coneixem preveuen algun tipus de mecanisme que permeti als diferents

col·lectius implicats en el procés discutir les regles del joc i redefinir-les si s'escau.

RESUMINT...

El que s'hauria d'evitar és que les regles del joc siguin fixades unilateralment per l'equip de govern sense que hi hagi possibilitats de debatre-les.

- Sobre **com es distribueixen els recursos del pressupost: entre els diferents territoris, entre els diferents eixos temàtics i sectorials...** En alguns casos, és l'Ajuntament mateix qui fixa la distribució bàsica dels recursos entre els diferents eixos del pressupost participatiu i, un cop distribuïts, cada assemblea territorial, cada assemblea temàtica o sectorial, prioritza les propostes en funció dels recursos sobre els quals pot decidir. En la majoria de casos en què això es fa així, l'Ajuntament tracta de justificar a partir de criteris 'objectius' perquè distribueix els recursos d'aquesta manera: per exemple, els recursos que es destinen a cada territori es justifiquen a través d'algun tipus d'índex de necessitat social per territoris (volum de població, indicadors socials, necessitats infraestructurals, etc.). En alguns casos, aquests tipus de decisions les prenen els participants mateixos: per tant, abans de discutir sobre propostes concretes haurem de posar-nos d'acord sobre quant volem destinar a joventut, quant a transport públic, quant a medi ambient, quant a cada territori... O bé se segueix el procés invers: aquestes decisions sorgeixen a la part final del procés participatiu com a resultat de les votacions en el Consell de Ciutat, com succeeix a Rubí, per exemple.

- Sobre **com es prioritzen les propostes concretes.** En la majoria dels casos, i ens sembla convenient que sigui així, la priorització de les propostes de despesa són el resultat ponderat de les votacions dels participants (a partir de les seves preferències) i de l'aplicació de criteris de valoració de les propostes prefixats en el procés (a quin volum de població afecten, quin impacte redistributiu tenen, fins a quin punt cobreixen necessitats no cobertes, etc.). A Rubí, com hem vist, els participants valoren cadascuna de les propostes en funció del grau de satisfacció de cadascun d'aquests

critèris. A Belo Horizonte, les votacions dels participants tenen un pes del 51%, i la ponderació “objectiva” de cada proposta en funció d’aquest tipus de criteris, d’un 49% (un sistema que ha despertat grans reticències entre els participants, per cert...).

En qualsevol pressupost participatiu s’han de conciliar interessos temàtics, sectorials, territorials, etc. Les votacions i la fixació de criteris de valoració potser no ho és tot.

ALGUNES PROPOSTES...

A Còrdova, per exemple, igual que a Belo Horizonte, s’organitza un passeig per la ciutat amb tots els delegats de les diverses assemblees perquè coneguin sobre el terreny les propostes d’inversió que es fan a la resta de territoris, perquè entenguin el sentit que tenen, i valorin amb deteniment la seva importància.

- Finalment, ens hem de preguntar pel **pes que tenen els diferents agents en les votacions**. Per exemple, els polítics i els tècnics han de tenir dret a vot?, o bé només dret a opinar? O bé ni una cosa ni l’altra? S’han de limitar a proporcionar la informació necessària per als debats i prou o han de poder participar activament en el procés? A Porto Alegre, per exemple, els polítics no poden participar en el procés, les assemblees són autoorganitzades pels participants i els tècnics només poden parlar quan els participants els demanen informació. A Rubí, en canvi, els tècnics i els polítics de l’Ajuntament poden opinar i votar.

Un altre aspecte crític que s’ha de resoldre: les entitats han de tenir algun privilegi representatiu? A Albacete, per exemple, el pes del procés recau sobre les entitats. A Rubí, les entitats gaudeixen de certs privilegis representatius: el seu vot val més que el dels ciutadans a títol individual i tenen presència assegurada en els consells temàtics i el Consell de Ciutat. A Còrdova es procura preservar al màxim la lògica d’*una persona, un vot*, i per tant les entitats no tenen privilegis representatius.

- Si apliquéssim la lògica que proposàvem més amunt de combinar molts espais diversos de participació (assemblees, consells, comissions,

enquestes, referèndums, tallers, fòrums, etc.), el sistema de presa de decisions encara es complica més. D'entre tots els espais de participació que intervindran en el procés caldrà decidir quins tindran més pes en la presa de decisions.

I per acabar... Quins resultats esperem dels pressupostos participatius?

RESUMINT...

Sembla obvi que els pressupostos participatius no poden acabar sent una “carta als Reis” i que la gent espera que es tradueixin en decisions concretes. Si no fos així, la gent difícilment se sentiria motivada a prendre-hi part.

Perquè això sigui així, el pressupost participatiu hauria de finalitzar amb la prioritització de propostes concretes:

- Propostes que siguin realitzables i, per tant, que hagin estat valorades financerament i tècnicament.
- Propostes que estiguin prioritzades d'acord amb el volum de recursos disponible i, per tant, que tinguin un encaix clar en el pressupost municipal (que es prevegi, fins i tot, quines tenen caràcter anual i quines plurianual).
- La seva prioritització hauria d'estar clarament determinada pel resultat de les votacions finals o dels consensos assolits en el procés participatiu.

RESUMINT...

A més, els resultats del procés participatiu han de ser visibles. Això significa que s'ha de deixar ben clar a tothom que les decisions que s'han pres s'han implementat o s'implementaran.

ALGUNES PROPOSTES...

Com hem vist, a Rubí, igual que en la majoria de municipis brasilers, allà on es farà una intervenció com a conseqüència dels pressupostos participatius, s'anuncia amb grans rètols informatius que així ho constaten. Ens sembla una bona idea, que no exclou utilitzar altres mecanismes: difondre-ho a través de la premsa; donar aquesta informació a una comissió de seguiment dels resultats; explicar-ho en les primeres trobades del pressupost participatiu de l'edició següent, informar-ne als consells sectorials de participació...

Però de tot el que hem dit fins ara se'n desprèn que els pressupostos participatius no poden ser un bolet aïllat de la resta de processos polítics, participatius i institucionals, que existeixin a la ciutat.

Per acabar, recordarem que, idealment, els pressupostos participatius haurien de tenir un encaix clar amb aquest tipus de processos.

- Comencem, d'entrada, per emmarcar els pressupostos participatius dins d'una política d'informació i de màxima transparència sobre la gestió dels pressupostos públics.
- Fem possible la connexió dels pressupostos participatius amb una política estratègica de ciutat: el Programa d'Actuació Municipal, el Pla Estratègic, l'Agenda Local 21, etc.
- Concretem aquesta perspectiva estratègica i global de la ciutat a través de les decisions pressupostàries concretes que, any rere any, es prendran en el pressupost participatiu.
- No deslliguem el pressupost participatiu de la resta d'espais de participació que, de ben segur, ja existeixen a la ciutat. Emmarquem-lo, més aviat, dins d'un Pla de Participació Municipal que doni coherència, en la mesura del possible, al conjunt d'espais de participació que existeixen o que es volen crear en un futur.
- Garantim que els pressupostos participatius acabaran, cada any, amb un procés de devolució en el qual l'Ajuntament expliqui a la ciutadania quins acords s'han assolit, quins programes de despesa s'aplicaran

d'acord amb els resultats del procés participatiu i amb quins terminis. Que la gent tingui clars els compromisos del govern amb els resultats del procés de participació.

Un cop els tinguem en marxa, els pressupostos participatius poden funcionar o no i, en tot cas, s'han d'entendre com un procés d'aprenentatge social, complex, en què cal preveure errors i encerts, conflictes i complicitats, il·lusions i decepcions... Un procés que de ben segur, però, ens ajudarà a promoure una cultura participativa més forta a la ciutat, amb entitats que no només reclamen sinó que valoren les complexitats del procés polític; amb ciutadans que prenen consciència d'aquestes complexitats i que se senten coresponsables del bé públic; amb tècnics que veuen més enllà dels murs que els han distanciat tradicionalment de la resta de les àrees de l'Administració i, sobretot, dels ciutadans; amb polítics predisposats a parlar, a dialogar, a liderar, a convèncer... i no només a manar. Potser l'empresa val la pena...

III. Per saber-ne més...

Bibliografia recomanada

- BLANCO, I. “Pressupostos participatius: què en podem aprendre, de les experiències brasileres?”, a *Nous Horitzons*, núm. 42, 2003.
- BLANCO, I. “Presupuestos Participativos y Democracia Local: una comparación entre las experiencias brasileñas y españolas”, a *TOP - Tecnología para la Organización Pública*, núm. 8, 2004 (accessible a Internet a l'adreça <<http://www.iberpymeonline.org/Documentos/TOPO504.htm>>).
- GANUZA, E. i ÁLVAREZ DE SOTOMAYOR, C. (eds.). *Democracia y presupuestos participativos*. Barcelona: Icaria, 2003.
- GENRO, T. *Orçamento participativo: a experiência de Porto Alegre*. São Paulo: Ed. Fundação Perseu Abramo, 1997.
- GIMÉNEZ, M. i altres. “Nuevos escenarios de democracia local: Las experiencias de presupuestos participativos”, a I. BLANCO i R. GOMÀ (eds.). *Gobiernos locales y redes participativas*. Barcelona: Ariel, 2002.
- GOMÀ, R. i REBOLLO, O. “Democracia local y ciudadanía activa: reflexiones en torno a los presupuestos participativos”, a J. FONT (coord.). *Ciudadanos y Decisiones Públicas*. Barcelona: Ariel, 2001.
- GRET, M. i SINTOMER, Y. *Porto Alegre: la esperanza de otra democracia*, Barcelona: Debate, 2003.
- MASLLORENS, A. i BORRELL, A. (coords.). *Els calers, on calen*. Barcelona: Ciutadans pel Canvi, 2004.
- MERINO, A. “Gestionar las ciudades desde la participación: el presupuesto participativo. La experiencia de Porto Alegre (Brasil)”, a N. FISCHER i J. MOLL (orgs.). *Por uma nova esfera pública. A experiência do orçamento participativo*. Petrópolis, R.J.: Editora Vozes, 2000.

PASCUAL, J. i ROVIRA, E. *Com fer participatiu els pressupostos de la Generalitat? Informe de l'estudi previ al disseny d'un model de pressupost participatiu a Catalunya*. "El pensament i l'acció. Quaderns de la Fundació Nous Horitzons", estiu 2004.

SUBIRATS, J.; BLANCO, I.; BRUGUÉ, Q.; FONT, J.; GOMÀ, R.; JARQUE, M. i MEDINA, L. *Experiències de participació ciutadana en els municipis catalans*. Barcelona: Escola d'Administració Pública, 2001.

VILLASANTE, T. R. i GARRIDO, F. J. *Metodologías y presupuestos Participativos. Construyendo Ciudadanía/3*. IEPALA, CIMAS, 2003.

Recursos a Internet

– *Els calers, on calen*. Campanya de pressupostos participatiu (Ciutadans pel Canvi): <<http://www.escalersoncalen.org/>>

– Orçamento Participativo de Porto Alegre:
<<http://www.portoalegre.rs.gov.br/Op/default.htm>>

– The International Budget Project:
<<http://www.internationalbudget.org>>

– Xarxa URBAL:
<http://europa.eu.int/comm/europeaid/projects/urbal/index_es.htm>

– Xarxa "Democratitzar Radicalment la Democràcia":
<<http://www.budget-participatif.org>>

Annex 1

Llista de persones expertes en participació ciutadana que han col·laborat en l'elaboració d'aquest document

Ramon Capolat, coordinador tècnic dels pressupostos participatius de Rubí.

Joan Font, professor de Ciència Política de la Universitat Autònoma de Barcelona i membre de l'Institut de Govern i Polítiques Públiques (IGOP).

Marc Majós, tècnic en projectes d'Índic, Iniciatives i Dinàmiques Comunitàries.

Ernesto Ganuza, coordinador tècnic dels pressupostos participatius de Còrdova.

Vanesa Marx, assessora del Fòrum d'Autoritats Locals 2004.

Sergi de Maya, investigador de l'Institut de Govern i Polítiques Públiques (IGOP) de la Universitat Autònoma de Barcelona.

Àngel Merino, exalcalde de Sant Feliu de Llobregat i diputat president de l'Àrea d'Educació de la Diputació de Barcelona.

Martí Olivella, director de Nova, Centre per a la Innovació Social.

Fernando Pindado, sotsdirector general de Participació Ciutadana.

Óscar Rebollo, professor de Sociologia i director del Postgrau de Participació i Desenvolupament Sostenible de la Universitat Autònoma de Barcelona.

Carles Riera, director de Desenvolupament Comunitari.

Yves Sintomer, professor de Ciència Política de la Universitat de París VIII i investigador del Centre March Bloch (Berlín).

Debats

1. **Consells ciutadans a Catalunya: experiències, balanç i propostes.** Ismael Blanco. Maig 2003, 51 p.
2. **Norma i transgressió. Família. Religiositat i/o espiritualitat.** Ricard Ruiz (relator). Setembre 2003, 67 p.
3. **La immigració a debat: Diversitat i ordenament jurídic.** Michael Donaldson (relator). Febrer 2004, 50 p.
4. **La immigració a debat: Diversitat i participació.** Roser Solà-Morales (relatora). Febrer 2004, 70 p.
5. **La immigració a debat: Diversitat i mitjans de comunicació.** Janeth González (relatora). Abril 2004, 42 p.
6. **El cos i la ment. La creativitat. Les veus de l'altre.** Ricard Ruiz (relator). Maig 2004, 59 p.
7. **Reflexions i propostes sobre la funció pública i social de l'escola concertada en una nova xarxa educativa catalana.** Lluís Ylla (relator). Octubre 2004, 28 p.
8. **Pressupostos participatius: per on comencem?.** Ismael Blanco i Irene Lop. Novembre 2004, 61 p.

Etapa anterior

1. **Els mestres, agents del model d'escola.** M. Rúbies, P. Darder, J. Cots. 1989, 43 p.
2. **Ciutat i habitatge: perspectives per als anys 90.** L. Cantalops, J. A. Solans, M. Ribas Piera, 1989, 56 p.
3. **El metge davant l'atenció sanitària.** N. Acarín, A. Segura, A. Salgado. 1989, 27 p.
4. **Els Jocs Olímpics: per què i per a qui?** J. M. Huertas Clavería, J. Cruz, R. Alquézar. 1989, 41 p.
5. **Les televisions privades des de la perspectiva de la comunicació a Catalunya.** J. M. Forn, J. Gifreu, M. Reixach. 1990, 29 p.
6. **Els treballadors africans a Catalunya, aspectes socials i culturals.** T. Losada, N. Sastre, J. Soler. 1990, 43 p.
7. **És possible una defensa no ofensiva d'Espanya? Es pot defensar un país pacifista?** L. M. de Puig, V. Fisas, J. Porta. 1990, 30 p.

8. **Sindicats i concertació després de la vaga general.** S. Carrasco, S. Aguilar, J. Roca, F. Pindado. 1990, 61 p.
9. **Enquestes d'opinió: entre la informació i la manipulació.** E. Bonet, J. Estruch, J. Porta. 1991, 29 p.
10. **Alternatives per a un funcionament més eficaç de l'administració de justícia.** J. Roig, J. L. Jori, J. M. Gasch. 1991, 37 p.
11. **Àudio-visuals arreu. I a l'escola?** P. Ribera, A. Bartolomé, J. Ferrés. 1991, 40 p.
12. **Els reptes de l'associacionisme.** M. Ferrés, P. Martínez, F. Pindado. 1991, 40 p.
13. **Multiculturalitat a les escoles.** R. Cañadell, D. Juliano, J. Pérez, M. Pujol. 1992, 42 p.
14. **Què se'n fa, dels llibres?** S. Fàbregues, E. Teixidor, J. Terribas, M. Reixach. 1992, 35 p.
15. **El descrèdit de la política.** S. Cardús, L. Hernández, J. Subirats, J. Porta. 1992, 61 p.
16. **La Justícia de Menors, una justícia menor?** C. González, J. Funes, L. Ventosa, F. Pindado. 1992, 50 p.
17. **Unió Europea, cultura i cultures a Europa.** L. V. Aracil. 1993, 26 p.
18. **El canvi global en el medi ambient des de la dimensió personal i social. Què cal fer i com?** M. Ludevid, P. Pous. 1993, 44 p.
19. **Mercat de treball, ocupació i competitivitat empresarial.** J. M. Gasch, J. Roca, A. Contijoch. 1993, 40 p.
20. **L'orientació professional inicial: de la LOGSE a la seva aplicació.** M. Inglès, S. Auberní, J. A. Blasco. 1994, 36 p.
21. **Cinema i llengua a Catalunya.** G. Planella, J. Romaguera, P. I. Fages. 1994, 40 p.
22. **Experiències d'educació en els valors amb adolescents.** R. Grasa, R. Batlle, J. Cela. 1994, 58 p.
23. **Èxit i fracàs escolar en temps de reforma.** J. Casal, O. Homs, J. Trilla. 1995, 58 p.
24. **ONG per al Tercer Món. Quina solidaritat? Quina coordinació?** I. de Senillosa, G. Serra i J. Soler. 1995, 63 p.
25. **El futur de la TV pública.** J. Ferrús, J. M. Tresserras, I. Tubella. 1996, 50 p.
26. **Moviment veïnal: reptes de futur.** J. M. Huertas, R. de Cáceres, A. Naya. 1997, 44 p.
27. **Les tendències de l'evolució de la sanitat a Catalunya.** O. Ramis, G. López Casasnovas, Ll. Monset. 1997, 59 p.

28. **Activitat econòmica i normalització lingüística.** M. Reixach, M. Corell, J. Guàrdia, Y. Griley. 1997, 55 p.
29. **Qui determina l'agenda electoral?** M. Minobis, J. Gifreu, F. Pallarès. 1998, 51 p.
30. **Participació ciutadana: la utilitat de la Iniciativa Legislativa Popular.** J. Vintró, J. M. Gasch, J. Moner. 1999, 63 p.
31. **El paper de l'educador social en la nostra societat.** J. Casacuberta, M. Massot, P. V. Planas. 1999, 42 p.
32. **Menors immigrants: sols o desemparats?** R. Buscallà, M. Laranga, Àngel Marcó. 1999, 65 p.
33. **La votació electrònica: un debat necessari.** Jordi Capó i Andreu Riera. 2000, 49 p.
34. **La Mediació intercultural. Ofici o funció?** Sadia Aballouche, Aliou Diao i Montse Solerdelcoll. 2000, 46 p.
35. **El poble gitano i l'educació.** Domingo Jiménez, Carme Méndez i Elisa Soler. 2001, 48 p.